

Norsk Bonde-
og Småbrukarlag

JORDBRUKSFORHANDLINGENE 2021

Studiehefte for Norsk Bonde- og Småbrukarlag

Velkommen til årets studiearbeid foran jordbruksforhandlingene 2021!

Forberedelser til jordbruksforhandlingene er et kontinuerlig arbeid hvor vi bygger videre på våre alternativer fra tidligere år. Vi evaluerer, vi videreutvikler og endrer, for så å bygge opp innspill og argumenter for påvirkning og gjennomslag. Derfor er det så viktig at du som medlem og dere som lokallag deltar i dette studiearbeidet og kommer med innspill til oss som skal fronte og forhandle Norsk Bonde- og Småbrukarlag sine standpunkt og argumentasjon.

2020 har vært et spesielt år på alle måter. Det ble forenklete jordbruksforhandlinger og det var dermed ikke rom for noe ny politikk, kun en videreføring av det eksisterende. Det er dermed verdt å stoppe litt opp og reflektere over hvem vi er og hvor vi vil. Først og fremst er vi en fagforening som har som jobb nummer én å kjempe for trygge rammebetingelser og lønn som andre med samme ansvar, arbeidsmengde og nivå på utdanning. Men i tillegg til å være en fagforening er vi også en ansvarlig samfunnsaktør. Vi bryr oss om folket, lokalsamfunnene og framtida. Det er også en del av formålsparagrafen vår.

Norge har forpliktet seg til å levere på FNs bærekraftsmål og andre aktører legger bærekraftstrategier. Men er det ikke det vi i NBS har drevet med hele tida? Politikken vi kjemper for er bærekraft i praksis, bygget nedenfra og opp. Er tida inne for mer vind i seilene for å stoppe nedgangen i antall gårdsbruk slik at de fortsatt kan utgjøre basisen for gode bygdesamfunn, for å basere husdyrproduksjonen på mer gras og beite til drøvtyggerne, og for mer produksjon av mat rett til folk der jorda er egna til det? Alt dette leder oss til ett ord: lønnsomhet. Vi får ikke til dette hvis det ikke er lønnsomt. Bærekraft handler om sosiale, miljømessige og økonomiske forhold. Det betyr at rammebetingelsene må sikre lønnsomhet i den produksjonen som er sosialt og miljømessig bærekraftig.

Styret er ansvarlig for forhandlingene i NBS, men for å gjøre dette arbeidet mulig velges et forhandlingsutvalg. For 2021 har styret oppnevnt følgende forhandlingsutvalg: Kjersti Hoff, forhandlingsleder, Eli Berge Ness og Kjell Erik Brandstadmoen, Kristoffer Fodnes er varamedlem.

Vi har stor utskifting i sekretariatet. Olaf Godli slutter som generalsekretær etter 17 år og John Petter Løvstad pensjonerer seg etter nærmere 40 år. Det er en stor endring for vår organisasjon. Vi har ansatt gode etterfølgere med Anders Nordstad, generalsekretær fra 1. januar og Vilde Haarsaker, assisterende generalsekretær. Det blir første år med jordbruksforhandlinger for begge to. I tillegg er Johan Warlo med oss fra sekretariatet, han har deltatt i forhandlingene i flere år.

Men så er spørsmålet – **Hva skal vi kreve ved årets forhandlinger?** Her er det at du – med dine kunnskaper som må komme med gode innspill til oss. Vi har satt opp en del problemstillinger i studieheftet. Naturlig nok dekker ikke disse spørsmålene alt. Kom med dine synspunkt. Her ønsker vi klar tale!

Kanskje er det du som har oppgaven med å dra i gang en studiering i lokallaget og synes det er vanskelig å finne andre medlemmer som også vil være med i dette arbeidet. Hva med å spørre en eller flere i lokallaget til Sau og Geit, eller i det lokale Bondelaget, eller noen som ikke er organisert i noen av lagene? Eller ungdommer i bygda som er interessert i matproduksjon og kanskje også er i gang med utdanning innen landbruk. Få gjerne med forbrukere som ikke er matprodusenter sjøl. Kanskje flere vil bli medlem i Norsk Bonde og Småbrukarlag etter at studieringen er ferdig og kravene sendt inn til Akersgata 41 i Oslo!

Etter at dere har sendt inn deres innspill vil det styremedlemmet som er fadder i ditt fylke sette opp et teamsmøte/webinar med fylket og lokallagsledere. Styremedlemmet har ansvaret for å gå gjennom sine fylkers innsendte svar. Dette vil da være grunnlag for felles diskusjon og oppsummering i møtet, slik at vi kan bruke det videre på veien til vårt krav i 2021.

Lykke til med studiearbeidet! Husk tidsfristen, 1. mars for innlevering av svarene.

Studieheftet med vedlegg, kan du laste ned fra hjemmesiden.

Kjersti Hoff,

Leder Norsk Bonde- og Småbrukarlag

Innhold

Hvordan komme i gang med studiearbeidet?	6
Utviklingstrekk i jordbruket 2009 - 2019	7
Om jordbruksforhandlingene	8
Jordbruksforhandlingene 2020	11
NBS sine overordnede målsettinger foran jordbruksforhandlingene.....	13
Inntektsopptrapping	14
Oppfølging av arbeidsgrupper nedsatt etter jordbruksforhandlingene 2020	15
Arbeidsgruppe for norske fôrressurser	15
Gjennomgang av avlingsskadeordningen	18
Korn.....	19
Grønt	22
Teigbasert arealtilskudd.....	24
Kumjølke.....	25
Ammeku.....	29
Saueholdet.....	31
Geiteholdet	32
Svin og fjørfe.....	33
Markedssituasjonen for kjøtt og egg og utfordringene framover.....	34
Økologisk jordbruk	37
Investerings- og bedriftsutviklingsmidler i landbruket (IBU-midlene)	39
Klimatiltak i jordbruket	42
VEDLEGG	44

Hvordan komme i gang med studiearbeidet?

Studieplannummer er **4123**.

Hvem kan søke tilskudd?

- Studieringer som er samlet i minst 8 timer.
- Det er minst 3 deltakere over 14 år som fullfører (minimum 75 % av tida).
- Det skal deles ut kursbevis til alle deltakere (kan skrives ut fra www.naturogmiljo.no).

Studietilskuddet for 2021 er 100 kroner pr. time. Hvis lokallaget bruker de anbefalte 16 timer til studieopplegget «Foran jordbruksforhandlingene 2021», vil hver studiering få 1.600 kroner i tilskudd.

Vilkår for å få tilskuddet utbetalt:

1. Søk om tilskudd før oppstart av studiearbeidet: Gå til N&M sin hjemmeside (www.naturogmiljo.no) og velg «Søknad om tilskudd». Bruk studieplannummer 4123. Bruker du ikke internett kan du ringe Studieforbundet.

2. Send inn rapportering senest 3 måneder etter siste kursdag: Når du har søkt om tilskudd, får du et rapportskjema tilsendt fra N&M i en e -post. De som ikke bruker internett, får rapportskjemaet tilsendt i papirformat. Rapport for gjennomført kurs må sendes til Studieforbundet natur og miljø så snart kurset er avsluttet, og senest 3 måneder etter siste kursdag for å få tilskuddet utbetalt. **Husk å fylle inn alt N&M spør etter.**

Utbetaling skjer etter at skjemaet er fullstendig utfylt og sendt Studieforbundet, normalt innen en måned.

Frister:

Svar til NBS:

Innen 1. mars 2021

Adresse

Norsk Bonde- og Småbrukarlag

Akersgata 41

0158 Oslo

E- post: post@smabrukarlaget.no

Tlf: 22 00 59 10

Hjemmeside: www.smabrukarlaget.no

Innmelding av studietiltak til N&M:

Før dere starter opp!

Adresse

Studieforbundet Natur og Miljø

Gamle Drammensvei 40

1369 Stabekk

E- post: post@naturogmiljo.no

Tlf: 67 10 22 60

Hjemmeside: www.naturogmiljo.no

Utviklingstrekk i jordbruket 2009 - 2019

Norsk jordbruk er fortsatt preget av forholdsvis sterk vekst i arbeidsproduktiviteten og en intensivering av husdyrproduksjonene. Dette har bidratt til at produksjonsvolumet i spesielt norsk kjøtt- og eggproduksjon over tid har økt betydelig, på tross av at arbeidsforbruket har gått ned.

Dette har kunnet skje fordi en stadig større andel av husdyrproduktene har blitt produsert på kraftfôr, og at en stadig større andel av råvarene til kraftfôr har blitt importert. I tillegg har vi på mange områder hatt en avlsmessig framgang med bl.a. større kullstørrelse for gris, økning i konsesjonsgrensene for kylling og teknologisk utvikling som overflødiggjør arbeidskraft, f.eks. melkeroboten. Tabellen under viser en sammenstilling av relative tall for utviklingen i noen viktige forhold for norsk jordbruk.

Tabell 5.1 Sentrale utviklingstrekk 2009 – 2019. 2011=100

År	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
Areal og kraftfôr												
1	Jordbruksareal i drift	102	101	100	99	99	99	99	98	99	99	98
2	Fulldyrka jord	102	101	100	99	99	99	99	98	98	98	98
3	Korn og oljefrø	103	101	100	99	97	97	94	94	94	93	91
4	Potet	107	103	100	98	98	96	92	93	91	90	91
5	Grønnsaker, frukt, bær	104	103	100	103	103	109	110	115	112	115	117
Husdyrproduksjonene												
6	Melk, ku	102	102	100	102	103	102	104	103	100	102	99
7	Storfekjøtt	104	103	100	97	99	96	98	100	104	108	107
8	Sau/lam	102	104	100	104	101	103	109	111	117	115	104
9	Svin	95	98	100	102	99	100	103	105	105	105	101
10	Fjørfe	96	98	100	106	116	118	109	110	113	114	126
Import												
11	Landbr varer, volum	86	94	100	109	112	114	109	111	113	133	133
	Meieriprodukt	65	77	100	98	99	108	115	118	116	121	114
Selvforsyningsgrad												
12	Selvforsyningsgrad *)	48	46	48	48	47	47	50	49	49	44	44
13	Jordbruk produsert på norsk for*)	42	39	41	40	37	37	42	41	42	36	36
14	Kraftforbruk	97	99	100	105	107	107	108	107	108	112	112
Arbeidsforbruk og inntekt i jordbruket												
15	Arbeidsforbruk	107	102	100	98	96	95	94	93	92	91	89
16	Realinntekt	92	98	100	110	108	112	120	119	114	116	110
17	Befolkning i Norge	97	99	100	101	103	104	105	107	108	109	109

Kilder: Landbruksdirektoratet, Resultatkontrollen, Totalkalkylen for jordbruket

*: Linjene 12 og 13 viser selvforsyningsgraden i perioden 2009 - 2019, regnet på energibasis (Resultatkontrollen).

Om jordbruksforhandlingene

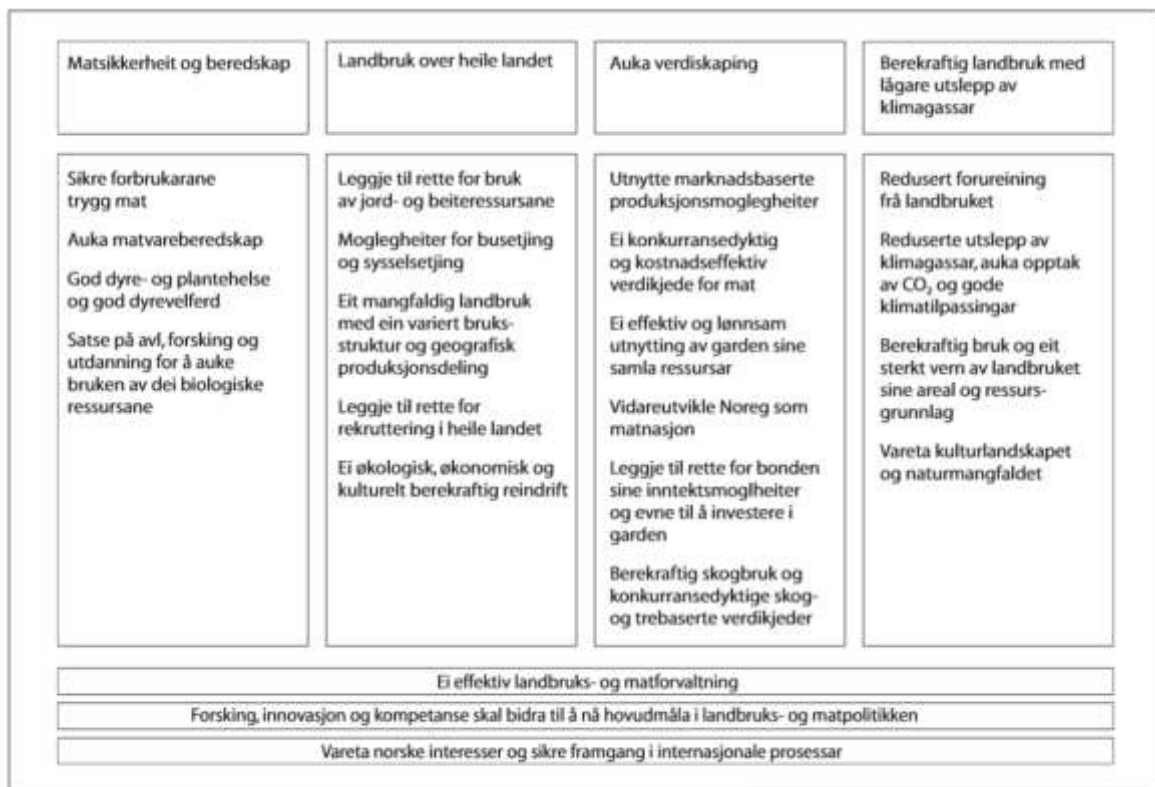
Med grunnlag i Hovedavtalen for jordbruket foregår årlige jordbruksforhandlinger om priser, budsjettmidler og andre forhold som har betydning for bøndernes arbeids- og inntektsforhold. Avtalebestemmelsene, som gjelder bevilgninger over statsbudsjettet, gjelder for kommende kalenderår, mens avtalte målpriser gjelder for perioden 1. juli (inneværende år) – 30. juni (neste år).

Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norges Bondelag (faglagene) har forhandlingsrett med Staten gjennom Hovedavtalen. Formålet med Hovedavtalen er:

§1-1 Formålsparagraf

Avtaleverket for jordbruket har til formål å regulere tiltak som er egnet til å fremme fastlagte mål for jordbruket, og som ikke er uttømmende regulert ved lov, stortingsvedtak eller forskrift.

Stortinget har vedtatt følgende målstruktur i forbindelse med behandling av Meld. St. 11 (2016-2017) *Endring og utvikling – En fremtidsrettet jordbruksproduksjon.*

Figur 3.1 Målstrukturen for Landbruks- og matdepartementet

Det forhandles om:

- Målpriser og prisbestemmelser
- Nivå og fordeling av budsjettstøtten på ulike ordninger
- Markedsordninger og markedsregulerende bestemmelser

Det forhandles i utgangspunktet ikke om:

- Grensevern mot toll og importbestemmelser

- Skatt og avgifter
- Administrative og juridiske virkemidler (noen forskrifter vil være oppfølging av forhandlingstema)

Begrepsforklaringer

Varig ramme

Den varige rammen uttrykker hvor mye mer eller mindre penger som skal fordeles i jordbruket på varig basis. Rammen er summen av endringer i målpriser, endring i budsjettstøtte og varige endringer i andre elementer fra året før.

Budsjettstøtte

Budsjettstøtte er et samlebegrep på alle ulike typer tilskudd og støtteformer som blir finansiert over jordbruksavtalen i statsbudsjettet. Dette kan være mengdeavhengige støtteformer som blir utbetalt pr. kg eller liter produsert mengde, mengdeuavhengige støtteformer knyttet til areal eller husdyr eller støtte til velferdsordninger, investeringsvirkemidler, forskning, utviklingstiltak osv.

Budsjettoverføringene er styringsverktøyet i landbrukspolitikken. De er til for å nå målene i landbrukspolitikken. Det finnes knapt noe land der det eksisterer slike ulikheter og forskjellige vilkår for å drive jordbruk som i Norge. Dette krever et meget differensiert virkemiddelsystem.

Målpriser

Målpriser er de priser en forventer å kunne ta ut i et marked i balanse. Målprisene gjelder på engrosnivå og er ikke de priser som produsentene mottar for sine produkter.

Ikke varige midler

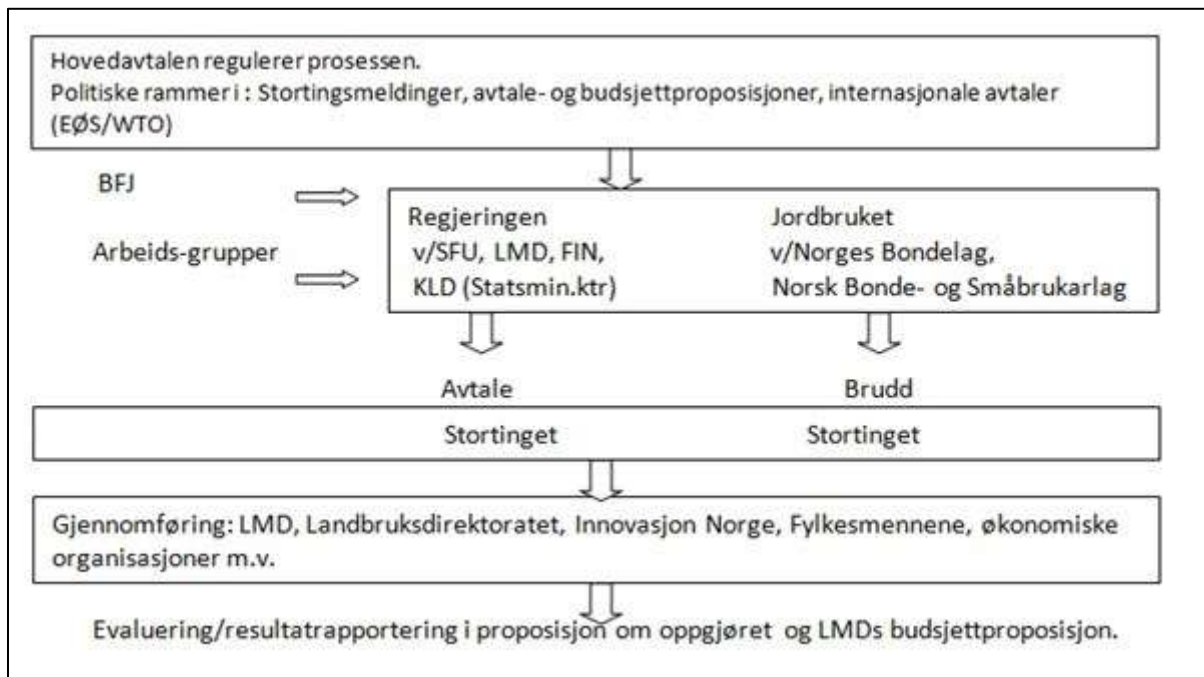
I tillegg til den varige rammen, kan oppgjøret også inneholde engangsutbetalinger. Dette er som regel penger «til gode» fra avtalen året før, og som ikke ble brukt opp fordi strukturendringene i jordbruket og arealnedgangen ble sterkere enn forutsatt. Andre typer engangsutbetalinger kan være investeringsmidler som blir bevilget i spesielle år for å motvirke økonomiske nedgangstider, for eksempel investeringsmidlene i 2009 og midler til styrking av LUF-fondet i 2012.

Andre elementer

Det har ved noen jordbruksoppgjør blitt tatt inn andre elementer i forhandlingene på linje med budsjetttramme og produktpriser. Dette kan være forhold som spesielle skatteordninger for jordbruket, avgiftsreduksjoner på driftsmidler, endringer i tollvernet osv. Slike forhold er strengt tatt ikke forhandlingstema i jordbruksforhandlingene og må håndteres særskilt av Stortinget i forbindelse med den ordinære budsjettbehandlingen.

Jordbruksforhandlingenes saksgang

Paragrafene i Hovedavtalen angir spilleregler for hvordan forhandlingene skal foregå.

Kilde: Illustrasjon LMD

Budsjettnemnda for jordbruket legger frem grunnlagsmateriale til jordbruksforhandlingene for vurdering av den økonomiske situasjonen i jordbruket.

Faglagene fremmer et felles krav til staten om budsjettstøtte, priser på produserte varer og fordelingen av disse samt eventuelle andre krav.

Forhandlingene ledes av lederen for Statens forhandlingsutvalg.

Forhandlingene er normalt basert på arbeidsdokumenter (jordbrukets krav og statens tilbud) og revisjon av disse.

Forhandlinger foregår for lukkede dører og er fortrolige, med mindre forhandlingsutvalgene blir enige om annet. Partene har rett til å ha sakkyndige til stede.

Når forhandlingene er avsluttet kan partenes primærdokumenter offentliggjøres. Norsk Bonde- og Småbrukarlag sitt primærdokument blir lagt ut på vår hjemmeside når forhandlingene med staten er sluttført.

Det skal føres protokoll over vedtak og standpunkter som det er oppnådd enighet om mellom forhandlingsutvalgene.

For å søke muligheter for forhandlingsløsninger, kan partene ta initiativ til underhåndskontakter (sonderinger).

Når organisasjonene ikke opptre som en part, kan staten ta underhåndskontakt med hver av organisasjonene med sikte på felles opptreden fra organisasjonenes side, jf § 1-4.

Dersom det ikke blir enighet, vil det som er lagt fram i underhåndskontaktene ikke anses som framlagt eller være bindende for noen av partene, så fremt ikke annet avtales særskilt, jf. dog § 2-8, punkt 3.

For øvrig fastsetter forhandlingsutvalgene i fellesskap fremgangsmåten ved forhandlinger.

Jordbruksforhandlingene 2020

Jordbruksavtalen 2020 ble inngått etter forenklete forhandlinger som følge av koronapandemien og omfatter:

- Endringer i målpriser fra 1. juli 2020
- Omdisponering innenfor gjeldende bevilgning for 2020
- Bevilgningsøkning for 2021 og enkelte andre bestemmelser

På grunn av den ekstraordinære situasjonen gjennomførte partene en forenklet prosess, uten framlegging av krav og tilbud og en bred gjennomgang av avtalen, som er det normale. Det ble lagt vekt på å bringe inn få tema og benytte eksisterende ordninger til å endre tilskuddssatser.

Den 12. mars avlyste Statistisk sentralbyrå sin planlagte publisering av konjunkturtrendene, som blant annet omfatter anslag for prisvekst, lønn, renter og valuta, og som Budsjettnemnda for jordbruket benytter i arbeidet med grunnlagsmaterialet til forhandlingene.

Det faktum at Statistisk sentralbyrå ikke kunne komme med disse anslagene førte til at Budsjettnemnda for jordbruket ikke var i stand til å avgi et fullstendig grunnlagsmateriale. Lønnsoppgjørene ble av samme grunn også utsatt til høsten 2020, og det førte til at en heller ikke ville få anslag for lønnsutviklingen, noe som trengs for å kunne gjennomføre jordbruksoppgjøret.

Den 19. mars gikk partene i fellesskap ut og sa at det ikke kunne gjennomføres tradisjonelle forhandlinger på noe tidspunkt i 2020. Den 17. april avga Budsjettnemnda for jordbruket et begrenset grunnlagsmateriale, uten prognoser for inntekter og kostnader i 2020, og uten referansebruksberegninger.

I møte den 26. april ble partene enige om å starte forenklete forhandlinger om en jordbruksavtale for 2020–2021. Hensikten med forenklete forhandlinger skulle være å bidra til mest mulig forutsigbarhet for næringen og mest mulig stabilitet i matforsyningene i en krisetid.

Den 30. april inngikk partene jordbruksavtale for 2020–2021, etter forenklete forhandlinger. Av hensyn til smittesituasjonen ble møtene gjennomført på utvidet lederplan, med enkelte deltagere på telefon. Utslagene for korn, sau/lam og melkeproduksjonen er gjengitt her i fortsettelsen.

Det ble tidlig formidlet usikkerhet blant grøntprodusenter om at risiko for mulig mangel på sesongarbeidskraft ville gjøre at noen valgte å redusere sine produksjonsplaner. For å redusere produsentenes risiko med å iverksette sine produksjonsplaner, gikk regjeringen den 3. april ut med at den ville utvide den eksisterende avlingskadeordningen for jordbruket, slik at den også skulle omfatte avlingssvikt som følge av mangel på arbeidskraft. Det kan gi grøntprodusentene trygghet dersom de ikke skulle klare å høste avlingene i 2020. Den 20. april kom partene til enighet om utvidelse av ordningen.

Nærmere om budsjettmidler over jordbruksavtalen

I 2021 vil det bli brukt om lag 17,0 mrd. kroner til ulike tiltak over jordbruksavtalen. Disse midlene er fordelt på i alt 6 hovedgrupper av ordninger:

• Landbrukets utviklingsfond (investeringsvirkemidler mm.)	1,30 mrd. kroner
• Markedsregulering (i hovedsak RÅK-ordningen)	0,27 mrd. kroner
• Pristilskudd (distriktstilskudd, prisedskrivning korn osv.)	3,95 mrd. kroner
• Direkte tilskudd (areal-, husdyr-, beitetilskudd mm.)	9,57 mrd. kroner
• Utviklingstiltak (planteavl, dyreavl, rådgiving mm.)	0,29 mrd. kroner
• Velferdsordninger (avløsertilskudd, sjukepenger mm.)	1,61 mrd. kroner

Innenfor hver av hovedgruppene igjen er det en rekke forskjellige ordninger. De som er best kjent for dere som aktive gårdbrukere er ordninger i gruppa pristilskudd, direkte tilskudd og velferdsordninger.

Dersom en ser på de 10 viktigste ordningene, målt etter størrelsen på bevilgningen, så vil en se at disse 10 ordningene «legger beslag på» over 80 prosent av de totale bevilgningene over jordbruksavtalen. Det betyr at det er svært viktig hvordan disse ordningene er innrettet for å kunne bidra til de formålene som Norsk Bonde- og Småbrukarlag har ansett for å være viktig i alle år, nemlig å bidra til å jevne ut inntektsforskjeller i jordbruket som skyldes ulike produksjoner, ulike bruksstørrelser og ulike geografiske produksjonsbetingelser.

Det er disse utjevningsformålene som har kommet under angrep etter at regjeringen Solberg tok over i 2013 og gjennomførte i 2014, godt hjulpet av Venstre og KrF.

Resultatet av den utflatingen som skjedde har vært at store bruksenheter i de beste jordbruksdistriktene har fått en langt sterkere vekst i inntektene enn mindre bruk i distriktene. Oversiktene over tilskuddsutbetalingene, spesielt i de første årene til H-FrP-regjeringen, viser dette veldig klart. Det vil enda ta noe tid før det kommer regnskapstall som viser utslagene av jordbruksavtalen for 2020.

Tabellen under viser de 10 største ordningene over jordbruksavtalen. Disse tilskuddene går rett til bonden.

Tilskuddsordninger	Differensiering			Budsjett 2021 mill. kr
	Produksjon	Struktur	Geografi	
Husdyrtilskudd	x	x	(x)	2552
Arealtilskudd	x		x	2055
Driftstilskudd til mjølk- og kjøttproduksjon	(x)	x	x	1679
Avløsertilskudd, sykepenger, landbruksvikar, pensjon	x	x		1553
Kulturlandskapstilskudd				1498
Pristilskudd kjøtt			x	1453
Investerings- og bedriftsutviklingsmidler (IBU)		(x)		1296
Beitetilskudd	x			1035
Prisnedskrivningstilskudd til korn	x			993
Pristilskudd mjølk			x	701
SUM for 10 ordninger				14815
Sum midler over jordbruksavtalen				16996

Kilde: LMD Prop. 1S (2020-2021)

NBS sine overordnede målsettinger foran jordbruksforhandlingene

Spørsmålene i dette avsnittet kan dere gjerne diskutere både ved oppstart og avslutning av studiearbeidet.

Følgende hovedmål ble retningsgivende for NBS under jordbruksforhandlingene i 2020 etter behandlingen i styret:

- Bærekraftige produksjonsmåter
- Økt bruk av jord – holde jord i hevd
- Dempe produksjonspresset
- Øke sjølforsyningsgraden
- Bedre økonomien i jordbruket
- Landbruk i hele landet
- Redusere klimagassutslippene

Spørsmål:

1. Er det noen av hovedmålene som bør endres til forhandlingene i 2021?
2. Bør Norsk Bonde- og Småbrukarlag prioritere noen produksjoner høyere enn andre i årets forhandlinger? I så fall, hvilke?
3. Hva bør være de tre viktigste enkeltsakene for NBS ved jordbruksforhandlingene i 2021? Vi tenker her på tre konkrete virkemidler.

Inntektsopptrapping

Landsmøtet i Norsk Bonde- og Småbrukarlag 30. oktober 2020 vedtok å støtte et forslag om en femårig plan for inntektsopptrapping i jordbruket (Forslag nr. 20 «Inntekt som andre folk» fra Østfold, Nordland, Hordaland, Rogaland, Troms og Sogn og Fjordane Bonde- og Småbrukarlag).

Landsmøtet påla styret å gjøre en vurdering av hvordan en opptappingsplan kan utformes med tanke på å oppnå politisk gjennomslag for en slik plan.

Vi kan ikke direkte sammenligne vederlaget til arbeid og egenkapital i Totalkalkylen med lønns- og inntektstall fra andre statistikker eller næringer. Likevel gjør vi det i ulike sammenhenger. Resultatmålene for jordbruket er framforhandlet vederlag til arbeid og egenkapital inkludert jordbruksfradraget. Resultatmål i 2019 er 354.700 kr, i 2018, 377.300 kr og 2017 363.200 kr.

Gjennomsnittlig årslønn i samme periode er for 2019 kr 570.800, for 2018 kr 551.800 og for 2017 kr 535.900.

Gjennomsnittlig årslønn for 2019 for alle grupper av lønsmottakere, framgår av rapporten fra Teknisk beregningsutvalg (NOU 2020:8), tabell 2.1.TBU har ikke beregnet lønn for 2020. Dersom vi bruker prognosene fra SSB fra september i 2020 (Makroøkonomiske hovedstørrelser i Konjunkturtendensene) som sier at lønnsutviklingen fra 2019 til 2020 vil bli på 2,0 prosent, kan gjennomsnittlig årslønn for 2020 beregnes til:

$(570.800 * 1,02) = 582.200$, altså en vekst på 11.400 kroner.

Budsjettnemda for jordbruket kom med sitt anslag for 2020 i juni 2020 hvor vederlag til arbeid og egenkapital ble beregnet til 414.100 kroner (inkl. effekt av jordbruksfradraget)

Dermed blir differanse i jordbrukets disfavør:

2017	172.700
2018	174.500
2019	216.100
2020	168.200

Det gir en inntektsdifferanse i 2020 på 7 mrd. kr. Det kan være et grunnlag for opptappingsplanen. 7 mrd. kroner over 5 år er en stor sum. Denne summen skal komme i tillegg til øvrige, årlige påslag som trengs for å holde tritt med utviklingen i sammenligningsgruppen. Det betyr at dette vil være svært krevende å få støtte til av dagens regjering, men heller ikke enkelt av alternative regjeringer.

Jordbruket har erfaringer fra tidligere tider der mye penger tilkom næringen over få år. Det er særlig to hovedutfordringer som følger med en slik opptapping:

- Styring av investeringslysten som følger av den økte pengetilgangen
- Fordeling av pengemengden mellom bruk med ulik størrelse, produksjon og geografisk beliggenhet

Spørsmål:

1. Hvordan bør en plan for opptapping av inntektene i jordbruket utformes med fortsatt mangfold og fordelingspolitikk som viktige mål i forbindelse med kravet ved jordbruksforhandlingene i 2021, gitt de to hovedutfordringene som er nevnt over?

Oppfølging av arbeidsgrupper nedsatt etter jordbruksforhandlingene 2020

Arbeidsgruppe for norske fôrressurser

I jordbruksavtalen for 2020-2021 ble avtalepartene enige om å gi Landbruksdirektoratet i oppdrag å foreslå forbedring av virkemidlene med sikte på økt norsk fôrproduksjon. Partene skrev i protokollen:

"Som kunnskapsgrunnlag for forhandlingene i 2021 er partene enige om at Landbruksdirektoratet får i oppdrag å vurdere forbedring av virkemidlene med sikte på økt norsk fôrproduksjon. Utredningen skal vurdere:

- *Virkemidler for bedre grovfôr kvalitet og mer klimavennlig fôring, jf. bl.a. prosjektet Grovfôr 2020.*
- *Virkemidler for økt norsk produksjon av proteinvekster og avveining mot bruk av arealer egnet for korn og plantevekster til mat.*
- *Virkemidler for produksjonsmåter som baserer seg på norske ressurser, beiting og utmark.*

Det ble vedtatt opprettet referansegrupper med deltagelse fra avtalepartene og relevante fagmiljøer.

Utredningens hovedformål er å foreslå endringer i virkemiddelbruken for hver av de 3 strekpunktene i protokollen fra avtalen og peke på mulige sideeffekter av forslagene. Strekpunkt 1-3 bør også ses i sammenheng, hvor de 2 første peker på fôrproduksjonen og punkt 3 på husdyrholdet og ulike måter å dekke fôrbehovet på, med konsekvenser for arealbruk og kulturlandskap.

Landbruksdirektoratet skal avgi utredning innen 15. mars 2021. Første utkast ble lagt fram 4.12.20. Norsk Bonde- og Småbrukarlag er representert i referansegruppa med Kjell Erik Brandstadmoen og Johan Warlo.

Mål og virkemidler som vil bli vurdert i den oppnevnte referansegruppa.

- Styrke Norsk Landbruksrådgiving. Få til mye og god rådgiving om grovfôrdyrking
 - Etablere prosjekt «Gratis førsteråd for best grovfôrøkonomi»
 - Rådgivingstjenesten til varemottakere oppfordres til å beregne norskandelen i fôret når fôrplaner utarbeides.
- Stimulere til vekstskifte og fornying av enga som grunnlag for økt kvalitet
 - Arealtilskuddet for grovfôr differensieres etter vekster ved å:
 - Gi et betydelig tillegg for kålrot, nepe og fôrbete
 - Gi et noe lavere tillegg for raigras, fôrraps, fôrmargkål, grønnefôrnepe og «øvrige grønnefôr og silovekster»
 - Gi et tilsvarende tillegg til helsæd
- Stimulere til høyere avlinger pr dekar og bedre agronomi ved å skjerpe minimumskravene til avling for arealtilskudd grovfôr
- Ordningen «tilskudd til frøavl» utvides med et prisnedskrivningstilskudd for norskproduserte engfrø for å stimulere til fornying av engarealer.
- Sortsutvikling av grasfrø og frø til fôrvekster tilpasset norske vekstforhold.
- Stille krav om grovfôranalyser for hver slått for å få utbetalt fullt arealtilskudd grovfôr, jfr krav om gjødselplan. Kostnaden tilbakeføres bonden gjennom redusert bunnfradrag.

Mer fôrkorn

- Styrke lønnsomheten i kornproduksjonen vesentlig og omgående.
 - Øke kornprisene
 - Styrke arealtilskuddet i alle soner.
 - Sette minimumskrav til avling for å få fullt arealtilskudd, jfr minimumskrav til arealtilskudd grovfôr
- Forbedre arealproduktiviteten utover hva økte kornpriser kan bidra til:
 - Utmåle dreneringstilskudd etter kostnadsoverslag, eventuelt øke satsene
 - Bruke mer midler på sortsutvikling
 - Innføre et tilskudd til kalking
 - Gi tilskudd til nitrogensensorer
 - Utrede/vurdere om det skal stilles krav om vekstskifteopplegg for arealtilskudd, jfr Sveitsisk tilskuddssystem, uten å stimulere til gras på kornjord.
- For å legge til rette for god kvalitet på kornet foreslås det å videreføre den sentrale føringen til investeringstilskudd om at lager og tørkeanlegg i kornproduksjonen gis prioritet.
- Kanaliseringspolitikken må styrkes blant annet ved at:
 - Kornøkonomien styrkes relativt sett mer enn andre produksjoner.
 - Investeringsstøtte til grovfôr dyr målrettes mot grasområdene. Det må vurderes å sette en sentral føring om ikke å gi investeringsstøtte til storfekjøttproduksjon på gårder med god kornjord.

Mer norsk protein

- Stimulere til høyere proteininnhold i grovfôret gjennom tiltak beskrevet i punktene om grovfôrproduksjonen. Dette er kanskje også det enkleste og billigste tiltaket,
- Stimulere sterkere til dyrking av belgvekster og oljevekster, der Nibio har anslått et potensial for å 7-8 doble av dagens norske produksjon av disse proteinvekstene. Følgende tiltak kan settes inn:
 - Øke målprisen for oljevekster.
 - Øke satsen mer enn målprisøkningen for prisnedskrivningstilskudd til oljevekster, lupiner og åkerbønner.
 - Øke satsen for prisnedskrivningstilskudd til fôrerter
 - Splitte opp arealtilskuddet for korn etter vekster. Oljefrø gis høyere arealtilskudd enn korn, mens erter og andre belgvekster gis høyere arealtilskudd enn oljefrø
 - Mer midler til Norsk Landbruksrådgiving. Det legges føring om at rådgiving i dyrking av proteinvekster gis prioritet.
 - Mer midler til Graminor for å utvikle yterike sorter med kortere veksttid tilpasset det norske klima.
 - Påvirke varemottakere til å stille krav til kraftfôrindustrien om at kraftfôret skal inneholde et minimum av norske proteinråvarer
- Stimulere til høyere proteininnhold i fôrkornet. Følgende tiltak kan settes inn:
 - Innføre proteininnhold som en del av basis for målprisen for bygg og havre.
 - Heve referanseprisen for soyamel for å endre prisforholdet mellom
 - importert protein og norskprodusert protein til fordel for norskprodusert.
- Gå i tett dialog med Mattilsynet med sikte på å få tillatt bruk av fjørfebeinmjøl i svinefôr og svinebeinmjøl i fjørfefôr forutsatt at mattryggheten ivaretas.

- Stille krav til kraftfôrindustrien om at norskandelen i kraftfôrblendingen synliggjøres for hvert kraftfôrslag.
- Foreta en utredning av tiltak/forskning som må gjøres for å produsere innsekter i Norge som kan brukes i kraftfôret og være konkurransedyktig mot importert protein.
- Sette av midler til et oppfølgingsprosjekt/utvidelse av «Foods of Norway» for å utvikle teknologien til at trefiber og/eller tang og tare kan bli konkurransedyktig mot importerte proteinkilder.

I tillegg til spesifikke, målrettede tiltak mot fôrkorn, grovfôr og proteinproduksjon:

- Ha økt vekt på arealbruk og avling
 - Vri tilskudd fra dyr/kg/liter til areal og høsta avling
 - Prioritere investeringer i jord
 - Prioritere også dreneringstilskudd på grasarealer
 - Innføre driftsvansketilskudd for teiger under 10 dekar
 - Styrke det generelle beitetilskuddet og utmarksbeitetilskuddet spesielt for storfe
 - Sette av mer midler til gjerdehold og elektroniske gjerdeløsninger over SMIL
 - Forvalte hjortvilt slik at beiteskader begrenses til et minimum og erstatte gåseskader.
- Bli inspirert av hvordan sveitserne har lagt om landbrukspolitikken. Tilskudd til graslandbasert kjøtt- og melkeproduksjon der det stilles minstekrav til grovfôrandel.
- Utrede et system med differensierte kraftfôrpriser etter dyreslag. Drøvtyggerfôret gjøres dyrere for å gi et større incitament til økt grovfôrproduksjon. Dette tiltaket må sees i sammenheng med positive virkemidler for økt grovfôrproduksjon.

Spørsmål:

1. Hvilke virkemidler må styrkes eller utvikles for å få en norsk husdyrproduksjon som drives mer i takt med det norske fôrgrunnlaget?
2. Hvordan kan norsk proteinvekstproduksjon økes? Hvilke vekster bør det stimuleres til dyrking av (Åkerbønne, erter, oljevekster?)
3. Hvilke andre grovfôrvekster enn gras bør det evt. stimuleres til dyrking av via arealtilskudd (f.eks. mais, fôrbete, fôrkålrot, fôrmargkål mv)?

Gjennomgang av avlingsskadeordningen

I sluttprotokollen fra jordbruksforhandlingene i 2019 står det "Partene er enige om å foreta en gjennomgang av avlingsskadeordningen basert på erfaringene fra 2018 etter at Landbruks-direktoratet har gjennomført sin evaluering." Den 20. januar 2020 la Landbruksdirektoratet fram rapport nr. 3/2020 "Evaluering av iverksatte tiltak – tørkesommeren 2018." Partene er enige om at det oppnevnes en partssammensatt arbeidsgruppe som skal vurdere flere sider ved den gjeldende ordningen og eventuelt komme med forslag til endringer i regelverket. Mandatet for arbeidet er en gjennomgang av gjeldende regelverk og foreslå endringer der følgende forhold belyses særskilt:

- Vurdere formålet i gjeldende ordning.
- Vurdere i hvilke tilfeller det vil være riktig at en statlig tilskuddsordning supplerer næringsutøvernes eget ansvar for risikobegrensning, herunder:
 - sikre at ordningen ikke undergraver stimulans til tapsbegrensende tiltak
 - vurdere ordningen opp mot de muligheter som finnes i forsikringsmarkedet
- Vurdere hensyn til detaljeringsgrad opp mot hensynet til enkel forvaltning, jf. de punktene Landbruksdirektoratet nevner:
 - om erstatningssatser bør oppdateres oftere, spesielt vekster som årlig eller i perioder har markerte prisendringer, jf. vedlegg 3
 - om nivået på normalavlingsgruppene i grovførerstatningen bør revideres
 - om de økologiske normavlingene i grovførerstatningen er satt for lavt – om innmarksbeite bør inngå i grovførberegningen, jf. vedlegg 3
 - å gi mulighet til individuell beregning av gjennomsnittsavling forutsatt god egendokumentasjon av avlingsnivå i grovførproduksjon
 - om det skal fastsettes krav til antall dyr pr. arealenhet (husdyrtetthet) for at beregningsmetoden basert på normavling kan benyttes
 - om arealdata fra areal- og kulturlandskapstilskuddet i stedet for driftssenter skal legges til grunn for foretak med areal i flere kommuner med ulik normavling.
 - nødvendigheten av forskjellige erstatningssatser og enheter i erstatningsberegningen for salgsproduksjon av grovfør og erstatningsberegningen av grovfør i foretak med husdyr
- Vurdere om ordningen også bør omfatte andre årsaker til inntektssvikt enn tapt volum som følge av klimatiske forhold.
- Vurdere dagens tak og inndeling av vekstgrupper.

Frist for å avlevere rapport settes til 1. januar 2022, slik at rapporten kan legges til grunn ved jordbruksoppgjøret i 2022, eventuelt med virkning fra vekstsesongen 2022. Medlemmer i gruppa fra Norsk Bonde- og Småbrukarlag er Nils Melbøe og Johan Warlo.

Spørsmål

1. Hvilke endringer i avlingsskadeordningen er det mest aktuelt å foreta for å få den mer treffsikker og rettferdig?
2. Innmarksbeitearealer teller ikke med ved beregning av avlingsskade for grovfør. Bør dette endres og i så fall hvordan?

Korn

Markedssituasjon for korn

Norske Felleskjøp sin prognose pr. november for tilgang av norsk korn er basert på analyse av historisk tilgang mot leveranser så langt i inneverende sesong. Det foreligger følgende prognose om forventet tilgang av norsk korn til engrosmarkedet i kornåret 2020/2021 fra Norske Felleskjøp:

Tilgang norsk korn (tonn)

	Gjennomsnitt 2015-19	Tilgang 2019	Prognose 2020	Prognose ifht siste 5 år	Prognose ifht siste år
Matkveite	162 200	205 800	217 000	134 %	105 %
Fôrkveite	178 500	224 000	86 000	48 %	38 %
Kveite i alt	340 700	429 700	303 000	89 %	71 %
Matrug	17 300	13 200	8 000	46 %	61 %
Fôrrug/rugkveite	22 200	37 500	28 000	126 %	75 %
Rug i alt	39 500	50 700	36 000	91 %	71 %
Bygg	515 000	540 100	606 000	118 %	112 %
Havre	248 600	218 200	294 000	118 %	135 %
Korn totalt	1 143 800	1 238 800	1 239 000	108 %	100 %
Erter	3 900	4 200	4 000	103 %	95 %
Oljefrø, åkerbønner	11 000	15 700	15 000	136 %	96 %
Korn, erter, oljefrø	1 158 700	1 258 700	1 258 000	109 %	100 %
Matandel kveite	48 %	48 %	72 %		
Matandel rug/rugkveite	44 %	26 %	22 %		

(Kjelde historiske data: Landbruksdirektoratet)

Prognosen tilsier at tilgangen av korn og proteinvekster er 32 000 tonn høyere enn prognosert i september, som var basert på estimat av areal og dekaravling.

Det er mindre tilgang av hvete og større av bygg og havre. Av den prognoserte tilgang fôrrug/rugkveite, venter vi at 25 000 tonn vil være rugkveite.

Matkorn

Det norske markedet for mathvete har i lang tid vært fallende. Forbruket har stabilisert seg i sesongen 2019/2020, påvirket av endret forbruk etter koronapandemien. Prognosen forutsetter at forbruket vil være på tilsvarende nivå også i 2020/2021. Foredlingen av grynnavre hos norske matmjølmøller øke.

Prognosen for forbruk av matkorn nedenfor er basert på forbruksstatistikk til og med september 2020. I prognosen er trendutviklinga i de tre siste sesongene lagt til grunn:

Kraftfôr

Forbruksprognosene for fôrkorn baserer seg på registrert salg av kraftfôr til og med 3. kvartal i år. Videre er og produksjons- og salsprognoser for husdyrprodukter brukt opp mot trender for forbruk av kraftfôr pr. kg husdyrprodukt.

Det er lagt til grunn at god kvalitet på grovfôret i Sør-Norge reduserer forbruket av kraftfôr til drøvtyggere, mens situasjonen nordafjells er mer preget av for lite grovfôr. I gjennomsnitt for mjølkeproduksjon og kjøttproduksjon har vi lagt til grunn at forbruket av kraftfôr går ned med 5 %. Omsetninga av «annet» kraftfôr er justert ned med 3 000 tonn som følge av nedgang i forbruk av fôr til pelsdyr.

Fordeling av tilgangen

Tabellen under gir oversikt over bruken av norsk korn fra årets avling og av korn som er overlagret for markedsreguleringa si regning, til ulike formål:

Fordeling av norsk korn mellom matkorn og fôrkorn (tonn)

Kornbalanse (tonn)	Mat-kveite	Matrug	Fôr-kveite	Fôrrug	Bygg	Havre	Fôrkorn
Overlagra frå sesongen før	15 000	0	0	0	0	0	0
Prognosert ny tilgang	217 000	8 000	86 000	28 000	606 000	294 000	1 014 000
Matkorn til fôr/fôrkorn til mat	0	0	0		-3 000	-38 000	-41 000
-Omdisponering matkorn	-35 000	0	35 000				35 000
Tilgjengeleg	197 000	8 000	121 000	28 000	603 000	256 000	1 008 000
Forbruk	182 000	8 000	121 000	28 000	603 000	256 000	1 008 000
Overlagring korn	15 000	0	0	0	0	0	0

Omdisponeringa av mathvete til fôr i tabellen over, er klasse 5 som det ikke vil vere markad for til mat etter sesongen 2020/2021. Deler av overskuddet, knapt 9 000 tonn, er fordelt for omdisponering til fôr i oktober.

Arealutvikling

Det blir dyrket korn på rundt 2,8 millioner dekar i Norge. Vi må tilbake til 1972 for å finne et tilsvarende lavt areal. Vi nådde en topp i areal med korn her til lands i 1991 da arealet var rundt 3,7 millioner dekar. Kornavlingene varierer mye fra år til år. Tørkeåret i 2018 ga oss en påminnelse om dette. Kornavlingene er det som i størst grad påvirker om selvforsyningsgraden basert på norsk fôr på kaloribasis er over eller under 40%. Etter tørkeåret 2018 blir det en rekordlav selvforsyningsgrad basert på norsk produksjon.

En kan se på noen typiske utviklingstrekk de siste 18 år ved å studere arealtallene for Nes kommune i Akershus. I perioden 2000 til 2005 med H-KrF-V-regjering mesteparten av tiden var det en liten økning i kornarealet og nedgang i grovfôrarealet. Siden 2005 har det nesten uten unntak vært en sammenhengende nedgang i kornarealet og økning i grovfôrarealet. Kraftigst var denne utviklingen i siste 4-årsperiode av de rød-grønnes regjeringsperiode fra 2009-13. I perioden med de blå-blå har det vært en mye mindre overgang fra korn til gras. Et annet utviklingstrekk er at overgangen fra korn til gras har vært betydelig mindre i den veldig gode kornkommunen Nes i forhold til Akershus fylke i sin helhet. Mens kornarealet i Akershus ble redusert med 2,6 prosentpoeng fra 2009 til 2014 var tilsvarende reduksjon i Nes kommune 1,1 prosentpoeng. Det er grunnlag for å kunne slå fast at de mer marginale kornområdene har funnet det mer interessant å ta til med grasdyrking.

Årsaker til nedgang i kornareal

Det er flere ting som har vært en drivkraft i retning av større grovfôrareal i kornområdene. Spesialisert kjøttproduksjon har økt betydelig i store deler av perioden siden det ble åpnet opp for samdrifter, større besetninger i melkeproduksjonen og mindre kjøtt fra melkeproduksjonsbesetningene.

En type husdyrhold som det ikke eksisterer en god oversikt over i Norge er hestehold. Anslag antyder at det er 125.000 hester i Norge. Det er betydelige fôrmengder som det norske hesteholdet er avhengig av. Dette er med på å øke prisen på ensilert fôr og høy og gjør det mer interessant å så til med gras framfor korn på god jord.

Importen av høy til hest holdt seg relativt stabilt rundt 10 millioner kg pr år i første halvdel av tiåret 2000, men økte etter hvert til 15-25 millioner kg pr år. Året 2018 skiller seg ut med rekordimport på 89 millioner kg. Økningen i import forut for 2018 var mye mindre enn endringen i antallet hest her til lands skulle tilsi.

En mindre bruk av lutet halm til storfe har økt behovet for gras som fôr. Dette gjelder spesielt i spesialisert kjøttproduksjon. Det har blitt økt behov for halm til bruk som talle på liggeareal i ammekufjøs.

Det er betydelige stordriftsfordeler i korn der det er flate store skifter, mens de mange små skiftene med forskjellig fasong, helling, dårlig drenering og som ligger skyggefullt til kan by på store utfordringer agronomisk og med dårligere økonomisk utbytte som resultat.

Korn er en vekst som er sårbar for vassjuk jord. Grøfting er spesielt viktig av hensyn til god jordkultur. Det virker positivt for å øke avlingene, redusere næringsavrenning til vann og vassdrag, utnytte næringsstoffer, fange karbon i rotmassen og å redusere klimagassutslipp.

Økologisk korndyrking

I det økologiske miljøet for korndyrking i Norge opplever en at det går an å produsere en akseptabel avling med svært liten direkte tilførsel av gjødsel. Kombinert med underkultur som hvitkløver og raigras, som kan vokse lenge utover høsten, kan dette innebære betydelig fangst med næring som kan komme til nytte i påfølgende vekstsesong. Underkulturen er også positiv for å øke karbonbinding i jorda, kompensere for noe av klimagassutslippene (NIBIO rapp 36, 2019). Ved bruk av husdyrgjødsel kan en i økologisk korndyrking oppnå utbytte tett opptil avlingsnivået i konvensjonell dyrking. Det er viktig å stimulere den økologiske korndyrkingen i Norge, fordi det er et udekket marked for de fleste arter. I tillegg er det elementer i økologiske driftsmåter som kan nyttes i konvensjonell dyrking.

Hvordan kan kornøkonomien bedres?

Kornpris har vanligvis vært det viktigste tiltak for å bedre kornbondens økonomi, så lenge det ikke er overproduksjon av korn. Kornpris vil ha størst virkning i områder med høy avling. Det er også et mål å øke mengden norsk korn. Det må gjøres som en kombinasjon av økte avlinger pr daa og økt kornareal. Økt kornpris vil gjøre det mer interessant å øke kornavlingene. Økte avlinger vil igjen virke positivt i forhold til utslipp av klimagasser pr kg korn. Økt kornpris vil føre til høyere kraftfôrpris.

Arealtilskudd er viktig for å kompensere områder med lavere avlingspotensial. Disse områdene vil ikke få tilstrekkelig inntektsvekst av prisøkning på korn. Der dette er tilfelle må kornbøndene få forholdsvis høyere andel av inntektene som arealtilskudd. Det vil kreve økning i arealtilskuddet i enkelte soner. Omfordeling av dagens pott er ikke en god løsning.

Rett før 2014 var arealtilskudd korn differensiert med en sats for 0-800 daa og en lavere sats for areal over 800 daa. Denne differensieringen ble fjernet ved jordbruksoppgjøret i 2014. NBS fikk Norges Bondelag med på en gjeninnføring av arealdifferensieringen i korn i felleskravet ved jordbruksforhandlingene i 2017 uten suksess i forhandlingene med Staten.

Ved å gi inntektsøkningen i størst grad via arealtilskudd og i mindre grad via kornprisøkning oppnår en to viktige ting. 1) En legger opp til en rettferdig utjevning av inntektsnivået mellom ulike bruksstørrelser. 2) Praksisen med å kompensere dyrere korn med bruk av prisnedskrivningsmidler kan bli redusert. Stimulansen til å produsere volum er uansett sterk nok, men den rette balansen mellom pris og arealtilskudd er viktig.

Driftsvanskekompensasjon

Det er grunn til å se på muligheten for en driftsvanskekompensasjon for å forbedre økonomien på kornbruk med dårlig arronderte arealer, for å hindre at disse arealene blir lagt om fra korn til gras. Små skifter gir økt arbeidstidsforbruk. På små skifter vil større andel av arealet være kant og vendeteiger. Disse områdene gir lavere avling enn resten av arealet. Det finnes i dag digitale kart som gjør det mulig å innføre et driftsvansketilskudd som baserer seg på skiftestørrelse eller meter åkerkant.

Grøftetilskudd, endring fra sats pr daa til % av kostnadsoverslag? Øke potten til drenering.

Ordningen slik den er i dag, sikrer ikke at det er de arealene med størst behov for drenering som blir drenert. Et flatt tilskudd pr daa fører til at det arealet som er billigst å drenere blir drenert og at det ofte blir valgt løsninger som ikke gir tilstrekkelig dreneringseffekt. Overgang til å beregne tilskudd som andel av kostnadsoverslag vil kunne stimulere til økt aktivitet. Arealer som blir drenert vil gi betydelig avlingsøking og bedring i driftsøkonomi.

Investeringsmidler til anlegg for tørking og lagring av korn.

Vi ser at kornanlegg blir nedprioritert regionalt nå. Det fører til at vi ikke får den nødvendige utbyggingen av tørke- og lageranlegg på gårdene.

Spørsmål:

1. Hvordan bør økonomien i norsk kornproduksjon styrkes?
 - Kornprisøkning
 - Økning i arealtilskudd
 - Tilskudd til andre inntektsøkende tiltak (f.eks. driftsvanskekompensasjon)
2. Bør det gjeninnføres trappetrinn for arealtilskudd korn for på den måten å få små kornprodusenter, som de siste årene har sakkert akterut i forhold til de store, til å nærme seg de store kornprodusentene i godtgjørelse pr. årsverk?
3. Er en endring fra sats pr daa til % av kostnadsoverslag en god ide i forbindelse med grøftetilskudd?
4. Bør en sikre at nasjonale føringer om prioritering av investeringsmidler til korn tørker og lager ikke blir nedprioritert regionalt?

Grønt

Grøntnæringa representerer en liten andel av det totale norske jordbruksarealet, men kanskje så mye som 15-17 % av total verdiskaping. Grøntnæringa er også den delen av norsk jordbruk som opplevde de mest ekstreme endringene da Solbergregjeringa ved landbruksminister Sylvi Listhaug i 2014 opphevet alle avgrensinger med tanke på tilskudd over jordbruksavtalen.

I grøntsektoren foreligger det ingen form for mottakspått, slik det gjør for kjøtt, mjølk og korn. Det betyr at all produksjon er avtalebasert eller at bonden står for salget sjøl.

Arealene som er mulige å bruke til grøntproduksjon ligger over hele landet, men det er en sentralisering i produksjonen til færre og større bruk i enkeltområder. Utviklingen for spesielt bær og grønnsaker har gått mot større bruk med mye innleid sesongarbeidskraft. Den store strukturutviklingen har først og fremst skjedd på de beste åkerjordene på Østlandet, Jæren og Trøndelag. Andre distrikt med vanskeligere areal og driftsforhold innen frukt, bær og grønnsaker har noenlunde opprettholdt en småskalastruktur.

Som tabellen nedenfor viser er det kun i arealsone 1 at grøntarealet har økt de siste ti årene, mens det har vært en nedgang i øvrige arealsoner. Dette skyldes i stor grad nedgangen i potetdyrking.

På Vestlandet skjer mye av produksjonen på areal som er bratt og ofte svært krevende å drive i et utfordrende klima.

Oppfølging av grøntutvalgets rapport var et av de prioriterte områdene i jordbruksavtalen 2020.

Tabell 1 Endring i areal med grøntproduksjoner fra 2009 til 2018 i de ulike sonene for arealtilskudd. Fra grøntrapporten, 2020.

Tabell 29: Endring i areal av grønt-produksjonene fra 2009 til 2018 fordelt på soner for areal- og kulturlandskapstilskudd, dekar

Sone	Potet	Grønnsaker	Frukt	Bær	Blomster på friland og planteskoler	Sum grønt
1	-8 110	10 054	764	1 002	-210	3 500
2	-3 543	558	8	-182	15	-3 144
3	-4 757	3 200	421	582	3	-551
4	-1 994	2 248	28	-261	-38	-17
5	-270	-479	-1 423	467	-335	-2 040
6	-2 350	38	14	-125	-27	-2 450
7	-222	-7	0	6	-2	-225
Landet	-21 246	15 612	-188	1 489	-594	-4 927

Kilde: Landbruksdirektoratet, egne beregninger

Tabell 2 Satser for arealtilskudd, fra jordbruksavtalen 2020/21.

Tabell 7.10 Foreløpige satser for arealtilskudd, kroner per daa jordbruksareal

Vekstgruppe	Søknadsfrist	Sats kr/daa ¹⁾ i sone ²⁾							
		1	2	3	4	5A	5B	6	7
Grovfôr	15. oktober 2020	0	0	85	105	273	318	318	364
Korn		217	282		322		276		
Potet				363					1 115
Grønnsaker				750					1 750
Frukt				1 200				1 950	
Bær				1 300				1 750	

1) Vekstgrupper på areal som i sum er mindre enn ett daa er ikke tilskuddsberettigede.
2) Soner i henhold vil vedlegg 1.

Spørsmål:

- Bør arealtilskuddene til potet, grønnsaker, frukt og bær i større grad differensieres etter arealsone?
- I 2014 ble takene på arealtilskudd i grøntsektoren fjernet. Tidligere var det tak ved 80 dekar grønnsaker, 40 dekar frukt og 40 dekar bær. Bør det innføres tak igjen og hva bør takene være for:
 - Grønnsaker:
 - Frukt:
 - Bær:
- Taket på distriktstilskudd for frukt, bær og veksthusgrønnsaker (volum og beløp) ble også fjernet i 2014. Bør dette gjeninnføres, og hva bør takene være for:
 - Grønnsaker:
 - Frukt:
 - Bær:

Teigbasert arealtilskudd

I politisk plattform (2018) har NBS slått fast at vi vil arbeide for å «Endre dagens sonebaserte arealtilskudd til tilskuddssats beregnet på teignivå. Ved hjelp av digitale kart og andre relevante data kan arealtilskuddene kompensere for teigstørrelse, utforming, bratthet, klimasoner og jordsmonn m.m.»

Dette ble også vedtatt av landsmøtet 2020.

Det har vært jobbet med denne typen problemstillinger i en rekke år, og en rekke rapporter har vært utarbeidet (bl.a. i 2010, 2013, 2014 og sist til jordbruksforhandlingene i 2018¹).

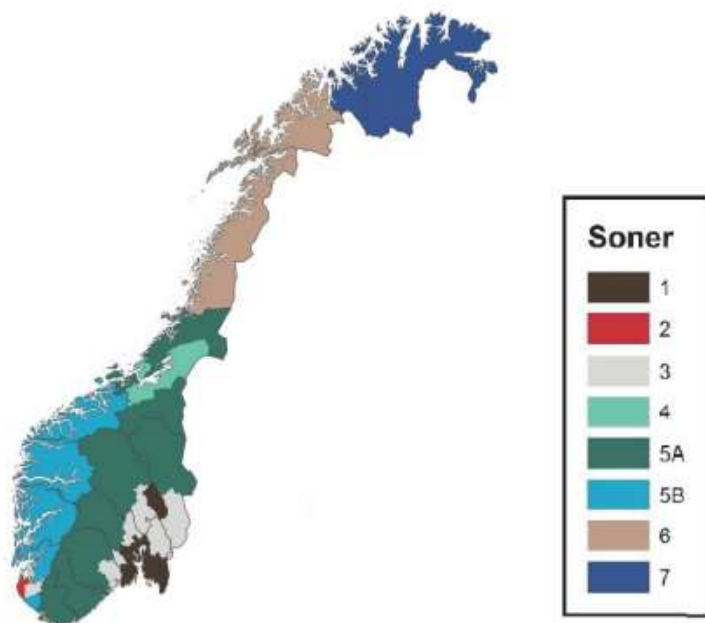
Driftsulemper knyttet til areal kan være bratt areal, antall teiger, kantsoner, dårlig arrondering, jordsmonn, regionale og lokale klimasoner, samt avstand fra driftssenteret.

Arbeidsgruppa (2018) utredet kriterier, tekniske forutsetninger og kostnader for driftsvansketilskudd, med utgangspunkt i at formålet med et driftsvansketilskudd er å hindre areal å gå ut av drift fordi det er knyttet merkostnader til driften ut over det som det allerede er kompensert for. Arbeidsgruppa vurderte at det er teknisk mulig å innføre et driftsvansketilskudd knyttet til bratthet og teigstørrelse, men at det gjenstår mye utviklingsarbeid.

Spørsmål:

1. Er det andre parametere dere mener det er teknisk mulig å basere et driftsvansketilskudd på per i dag?
2. Bør formålet med et driftsvansketilskudd hovedsakelig være å hindre at areal går ut av drift, eller at jordbruksarealet i større grad brukes til matvekster der det er mulig?

Figur 1 Soner for arealtilskudd. Hentet fra <https://www.landbruksdirektoratet.no/no/miljo-og-okologisk/areal-og-jordvern/arealtilskudd/attachment/71002?ts=1656134fbf8>

¹ <https://www.smabrukarlaget.no/sfiles/9/77/4/file/rapport-driftsvansketilskudd.pdf>

Kumjølkk

Kvoter

Tine er markedsregulator for mjølkk og mjølkkkvoter er det viktigste virkemiddelet for å regulere produksjonen.

Forholdstallet blir fastsatt av Landbruks- og matdepartementet etter samråd med Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag og etter tilråding fra Tine.

2020 har vært et krevende år i mjølkkproduksjonen. På grunn av utfasing av Jarlsberg-eksporten var inngangen til 2020 preget av forventninger om redusert markedsbehov og forholdstallet for 2020 ble satt til 0,96. Koronapandemien medførte sterkt redusert grensehandel og utelandsreiseing samt endrede måltidsvaner, noe som økte etterspørselen etter kumjølkk betraktelig.

I løpet av kvoteåret 2020 ble forholdstallet hevet to ganger for kumjølkk. Forholdstallet ble først fastsatt til 0,96 ved de ordinære kvotedrøftinger 18. november 2019. På grunn av utfordringer med å få i gang produksjonen av Jarlsberg på anlegget i Irland ble forholdstallet for disponibel kvote for kumelkk 2020 økt til 1,01 ved nye kvotedrøftinger 2. april. Til sist ble forholdstallet økt til 1,05 den 8. juni Den siste økningen var en konsekvens av økt behov for melkk pga. salgsvekst etter koronautbruddet. Det ble en utfordring å dekke behovet spesielt i sommerperioden. Priskurven ble også brukt for å stimulere produsentene til å supplere markedet med mer sommermelkk.

Utkjøpsordningen som staten og Norges Bondelag ble enige om høsten 2019 medførte et utkjøp på så vidt i overkant av 35 millioner liter kumjølkkvote og ca. 200 mjølkkprodusenter som slutta å levere. NBS ønsket å regulere produksjonen gjennom å nedjustere forholdstallet, og trakk seg fra forhandlingene da vi ikke fikk gjennomslag for dette. Selv om ingen kunne forutse koronapandemien var nettopp NBS sitt argument at forholdstall er den beste måten å justere produksjonen samtidig som det sikrer mjølkkproduksjonsmiljøer i hele landet.

I kvotedrøftingene mellom Staten og jordbrukets organisasjoner 7. desember 2020 ble forholdstallet for kumelkk fastsatt til 1,07 for 2021 og forholdstallet for disponibel kvote geitemjølkk fastsatt til 0,94 for 2021. Tine anslår at det i 2021 vil være et råstoffbehov på 1540 millioner liter kumelkk. Tilførselsprognoser viser at et forholdstall på 1,07 vil gi en melkeinngang på 1537 millioner liter forutsatt en kvotefyllingsgrad på 91 prosent. Både Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag støttet Tines ønske om å sette forholdstallet for kumelkk til 1,07 for 2020.

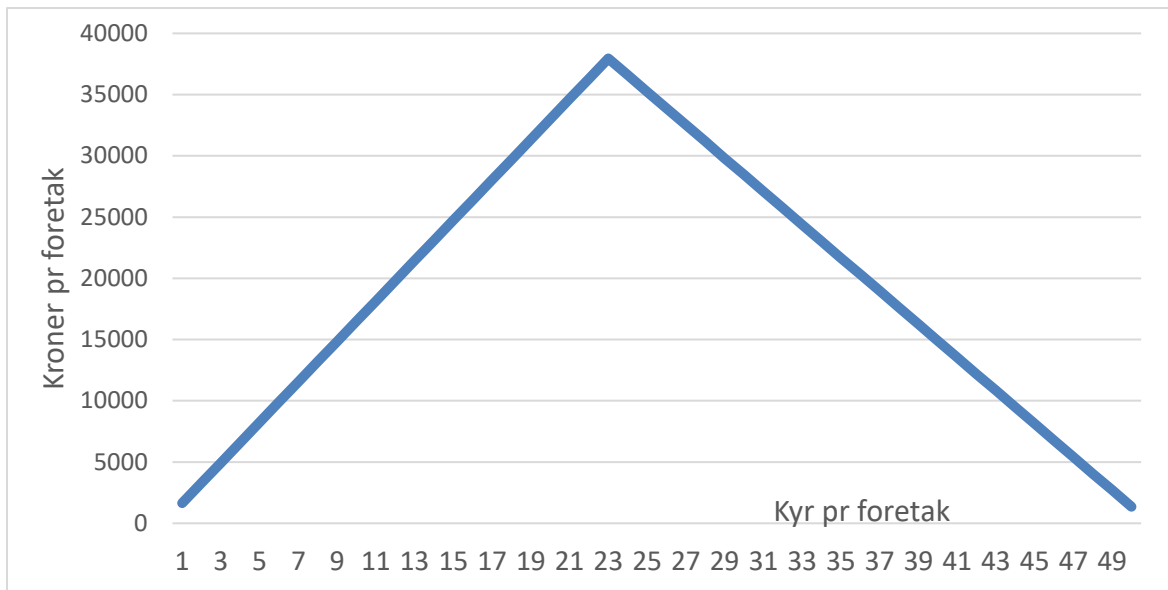
Strukturtilskuddet til små og mellomstore melkkebruk innført i 2018

Små og mellomstore melkkebruk er av stor betydning for produksjon, sysselsetting, bosetting, kulturlandskap og verdiskaping i hele landet. Om lag 70 prosent av melkkebrukene i Norge har under 30 kyr, og nesten halvparten av melkkebrukene har mellom 15 og 30 kyr. Jordbruket fikk i forhandlingene i 2018 gjennomslag for et nytt strukturtilskudd («pyramidetilskuddet») som er spesielt målrettet for å styrke økonomien på små og mellomstore melkkebruk. Tilskuddet utmåles med en sats på 1.650 kroner pr. ku opp til 23 kyr. Det betyr at en besetning på 23 kyr får maksimal uttelling med en sum på 37.950 kr.

For besetninger med over 23 kyr reduseres det maksimale tilskuddet på 37.950 kr. med 1.355 kroner pr. ku fram til og med ku nr. 50. Det betyr at et bruk med 49 kyr mottar et tilskudd på 1.355 kroner.

Ordningen forutsetter en besetning på minimum 6 melkkekyr for å få tilskuddet. Det ble bevilget 24,5 millioner ekstra ved jordbruksoppgjøret 2019 til 145,5 mill. kroner totalt.

Utslagene er framstilt i figuren under:

Figur: Tilskudd til små og mellomstore melkebruk. Kroner pr foretak.

Spørsmål

1. Bør strukturtilskuddet (pyramidetilskuddet) styrkes ved jordbruksforhandlingene i 2021?

Tak på produksjoner og areal

Norsk- Bonde og Småbrukarlag mener at den utviklingen som har skjedd i norsk mjølkeproduksjon siden kvotetaket ble hevet til 900 000 liter per bruk i 2014 har vært uheldig og i mange tilfelle dårlig tilpasset norske forhold. Det er særlig det som skjer «utomhus» som i mange tilfeller kan bli urasjonelt. Det blir lange transportavstander av fôr til husdyrbygning og lang og tung transport tilbake igjen av husdyrgjødsel. Spreddeareal krav blir i varierende grad etterfulgt. Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener at slike forhold i altfor liten grad blir vektlagt ved fastsettelsen av rammevilkår og ordninger for mjølkeprodusentene. En veldig stor andel av norsk mjølkeproduksjon er lokalisert til områder uten veldig gode forhold for økte besetningsstørrelser med tanke på faktorer som avstand til arealer for fôrberging og husdyrgjødselspredning. En kan tenke seg at prisforholdet mellom innsatsfaktorer som drivstoff og gjødsel sett i forhold til husdyrproduktene mjølk og kjøtt i framtiden kan komme til å endre seg i en ugunstig retning mht. bondens lønnsomhet. Derfor bør det manes til varsomhet i å stadig tilrettelegge for en politikk i retning færre og større bruk.

Miljøhensyn kan trekke i retning av å beholde en struktur med små og mellomstore mjølkebruk. Det kan etter hvert bli krav om større spreddeareal enn kravet er i dag som er 4 daa bak hver gjødseldyreenhet. Norge har et veldig lavt krav på 4 daa. Dette utgjør gjødsel fra ei melkeku. Alt i alt bør produksjonen stå i forhold til ressursgrunnet.

Melkeproduksjonen har siden etterkrigstiden vært regnet som selve bærebjelken i det norske landbruket, men i løpet av de siste 20 årene har næringen gjennomgått den sterkeste strukturendring noensinne, til tross for at Stortinget ved behandling av Stortingsmelding nr. 19 i 2000 vedtok at det skulle være en moderat strukturutvikling i melkeproduksjonen. Utviklingen drives frem av nasjonal politikk, teknologiske innovasjoner og nye driftsformer. Resultatet er færre og større produsenter.

Melkeproduksjonen er hovedsakelig regulert gjennom kvotesystemet for melk som ble innført i 1997. I 2002 ble det tillatt med kjøp og salg av kvoter mellom produsenter innenfor avgrensede produksjonsregioner og

fra 2009 ble det tillatt for produsenter å leie ut kvoter. Begge disse endringene gjorde det enklere for melkeprodusenter å vokse i størrelse. I 2014 ble det også vedtatt at produksjonstaket for melkeproduksjon, som på den tiden lå på 412 000 liter for enkeltprodusenter og 773 000 liter for samdrifter, skulle økes til 900 000 liter uavhengig av driftsform. Dette tiltaket var spesielt gunstig for samdrifter og de største enkeltprodusentene som sto i god posisjon til å vokse i volum.

Rundt årtusenskiftet gikk mange melkebønder sammen i samdrifter tilskyndet av en regjering som ønsket rasjonalisering og økt produktivitet og bønder som ønsket redusert og/eller mer fleksibel arbeidsinnsats. Ønsket om flere samdrifter kombinert med strammere rammevilkår resulterte i en voldsom vekst i melkesamdrifter. Antallet seksdoblet seg i perioden 1995 til 2002. Fokuset på samdrift som driftsform har gitt flere store bruk og i 2017 produserte 1467 melkesamdrifter 25 prosent av melken i Norge. Tidlig på 2000-tallet ble melkeroboten introdusert i Norge og ingen annen teknologisk endring de siste 20-30 årene har hatt en så kraftig strukturendrende effekt. Det er ikke nødvendigvis mer lønnsomt med melkerobot, men bondens hverdag blir annerledes da han eller hun ikke må gå i fjøset klokken halv syv om morgenen og står friere til å delta på sosiale arrangementer og sammenkomster på ettermiddagene. Dette gjør melkeroboten til en svært attraktiv driftsform. Baksiden av medaljen er at melkeroboten er dyr og at utgiftene ofte omfatter mer enn selve maskinene og eventuelle tilpasninger i og på fjøset. For å forrente investeringene bør bonden ha mellom 40 og 60 kyr, noe som for mange melkebønder innebærer betydelige investeringer i både jord, melkekvoter og dyr. Melkeroboten har derfor først og fremst vært en mulighet for større bruksenheter som samdrifter, men har i de senere årene også blitt mer vanlig på mellomstore enkeltbruk med rundt 30 kyr.

NBS har ved de siste jordbruksoppgjørene foreslått kutt i husdyrtilskuddet for en viss besetningsstørrelse.

- Over 50 melkekyr
- Over 250 andre storfe

Tak på arealtilskudd grovfôr ble fjernet ved jordbruksoppjøret i 2014.

- Inntil 2014 var det en sats for 0-250 daa og ikke tilskudd over 250 daa. NBS har ved de siste jordbruksoppgjørene ikke foreslått gjeninnføring av tak for grovfôr. «Oppskriften» fra år til år har variert noe.
- I 2019 var NBS sitt forslag en noe varierende økning i arealtilskuddssatsen for de første 200 daa for sone 3-7. For areal over 200 daa ble det lagt opp til uendret arealtilskuddssats.

Spørsmål:

1. Krav om oppstalling i løsdrift innen 2034 krever store investeringer. Hvor stor bør tilskuddssatsen ved tildeling av investeringsmidler fra Innovasjon Norge være for at det skal være mulig å gjennomføre slike investeringer? Maksimal støttegrad er i dag 35 % eller 2 millioner kroner (i Troms og Finnmark er det ingen øvre grense).
2. Hvilke ordninger og virkemidler innenfor melkeproduksjonen bør Norsk Bonde- og Småbrukarlag prioritere ved jordbruksforhandlingene i 2021? Ranger ordningene under i prioritert rekkefølge, legg eventuelt til andre forslag:

Virkemiddel	Prioritering (1 er viktigst, 5 er minst viktig)	Eventuell kommentar
Styrke driftstilskuddet for mjølk over hele landet		
Styrke driftstilskuddet for mjølk i arealsone 5, 6 og 7		
Styrke strukturtilskuddet til små og mellomstore mjølkebruk, ved å øke satsene per ku		

Senke kvotetaket for kumjølke fra 900 000 liter til 450 000 liter		
Økt støttesats for tilskudd til investeringer på mjølkebruk med under 30 kyr		

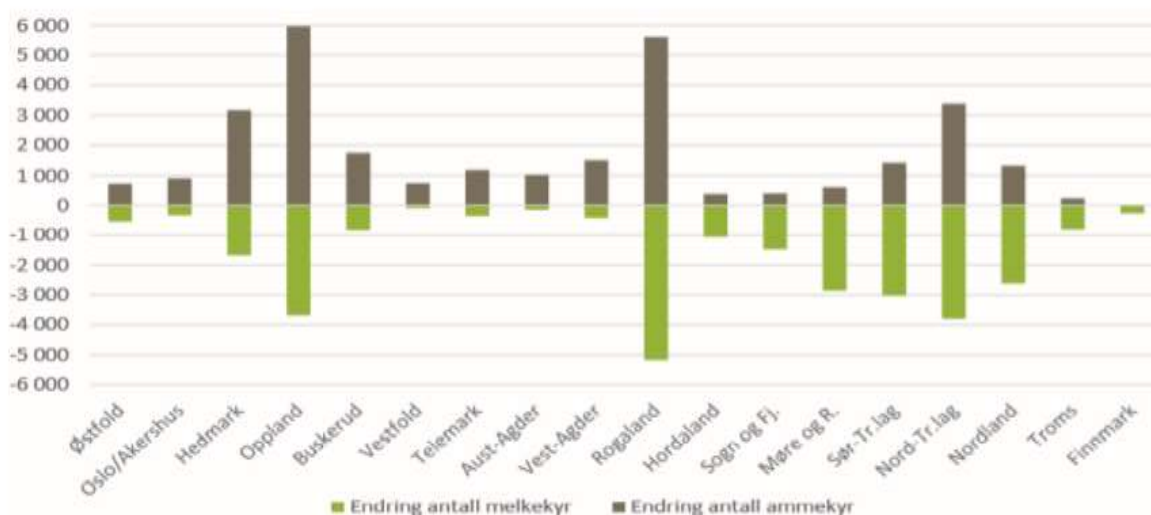
Ammekua

Med fornuftige besetningsstørrelser og riktig geografisk plassering er ammekua en viktig bidragsyter til bruk av norske grasressurser. Siden ammekua ikke har samme krav til ytelse som mjølkekua, kan den klare seg med svært lite kraftfôr, men det er raseforskjeller mht hvordan kraftfôret påvirker tilveksten i forhold til en mer grovfôrbasert fôring.

Dersom kraftfôret blir dyrere, kan det gjøre det mer interessant å utnytte gras- og beiteressurser på bekostning av kraftfôr. Det er mulig å stimulere til bestemte kjøttferaser og kastrater ved å redusere prisnedskrivningstilskuddet for kraftfôr. Et problem er kvalitetstilskuddet i storfekjøttproduksjonen med 2,50 kr/kg for klasse O og 7,50 kr/kg for klasse O+ og bedre som stimulerer for sterkt til slutfôring med kraftfôr.

Som figuren under viser har det vært en netto avgang i antall mordyr av storfe på Vestlandet og i Nord-Norge. I disse områdene er både korn- og grasarealer redusert. Hvor etableringen av ny ammekuproduksjon skjer er avgjørende for utnyttelsen av norske arealer. Dessverre har ikke økningen i antall ammekyr skjedd i de områder av landet der nedgangen i mjølkekyr har vært størst.

Figur 4.1 Endring i antall melkekyr og antall ammekyr fra 2008 til 2017, fylkesvis.

Den gjennomsnittlige norske ammekubesetningen er på 17 mordyr, mens brukene som fikk støtte fra Innovasjon Norge i perioden 2008 til 2017, i snitt ville ha en besetning på 55 mordyr etter investering. Og aller størst i de sentrale kornområdene, med 65 mordyr. Dette er utvilsomt alt for store besetninger til at det ikke går ut over kornproduksjonen.

NBS har ved flere gjentatte jordbruksoppgjør lagt opp til å stimulere til en småbrukerprofil i ammekuproduksjonen uten å få gjennomslag.

En utfordring er at ca. 43 prosent av ammekuproduksjonen foregår i tilskuddssone 1, 3 og 4, som regnes som korndyrkingsområdene. En betydelig del av denne produksjonen skjer på bekostning av produksjon av korn, protein- og oljevekster, som gir flere ganger så mye mat per arealenhet, og som kan øke norskandelen i kraftfôr. I korndyrkingsområdene bidrar derfor ammekuproduksjonen til å redusere matproduksjon.

Tak på produksjoner og areal:

NBS har ved de siste jordbruksoppgjørene foreslått kutt i husdyrtilskuddet for en viss besetningsstørrelse.

- Over 50 ammekyr
- Over 250 andre storfe

- For tak på arealtilskudd gjelder det samme som ble nevnt for melkeproduksjonen ovenfor.

Spørsmål:

1. Hvordan skal vi sikre at ammekuproduksjonen i større grad skjer i grasdistriktene og at enda flere ammekuprodusenter baserer produksjonen på utmarksbeite og høy grovfôrandel?
2. Er det viktigere med ammeku i grasdistriktene, enn i marginale områder i korndistriktene?
3. Ved jordbruksforhandlingene i 2019 foreslo NBS at det skulle etableres et eget strukturtilskudd til små og mellomstore ammekubruk med topp-punkt ved 15 ammekyr og som trappes ned til ammeku nr. 30. Satsen for 2020 ble foreslått satt til 1.400 kroner pr. ku. Dette ble det ikke gjennomslag for i forhandlingene. Bør dette spørsmålet tas opp igjen ved jordbruksforhandlingene i 2021?
4. NBS foreslo ved jordbruksforhandlingene i 2019 å innføre samme modell for tildeling av husdyrtilskudd til ammeku som for mjølkeku. Tak for tildeling av husdyrtilskudd skulle settes ved 50 kyr. Er dette et forslag en bør ta opp igjen? Gjeldende sats er 4180 kr pr ammeku helt opp til 50 stk. Det innebærer et høyere husdyrtilskudd fra og med ammeku nr 15 enn for melkeku nr 15. Er dette rimelig?
5. Det ble foreslått innført et eget tilskudd til kastrater med 1.600 kroner pr. dyr ved jordbruksoppgjøret i 2019. Kastrering gjør det mulig å slippe hanndyr over en viss alder på beite slik at de kan utnytte beiteressurser. Er dette noe en bør ta opp igjen ved kommende jordbruksforhandlinger?
6. Bør dagens modell for driftstilskudd til ammeku videreføres med dagens satser, innslagspunkt og topp-punkt for fullt tilskudd? Er det en for sterk stimulans til ammekuproduksjon i kornområdene via driftstilskuddet?

Saueholdet

Slik situasjon er i dag og forventes i 2021, er det ifølge Nortura ikke rom for økt produksjon av lammekjøtt.

Det er viktig at virkemiddelapparatet ikke er en driver for økt produksjon. Tilskuddene må innrettes slik at hensynet til å utnytte ressurser og opprettholde produksjon rundt omkring i vårt langstrakte land nå blir viktigere enn ensidig fokus på volum.

Sauen er en viktig landskapspleier, hindrer gjengroing og har stor betydning for biologisk mangfold. Norsk ull og skinn er kvalitetsprodukter som bør utnyttes mer. Sauebruka er viktige arbeidsplasser i distrikts-Norge.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag la i jordbruksoppgjøret i 2019 spesielt vekt på en styrking av beitetilskudd for å styrke økonomien i norsk sauehold. Det gjaldt en kraftig økning i utmarksbeitetilskuddet med 75 kr/dyr, økning av innmarksbeitefaktoren fra 0,6 til 1,0 og økning av arealtilskuddet i sone 5B med 75 kr/daa.

Husdyrtilskuddet ble av NBS foreslått økt med 200 kr/dyr for intervallet 1-126 dyr ved jordbruksforhandlingene i 2019. Staten foreslo en økning av det laveste intervallet opp til 150 dyr. Dette medførte en økning av satsen pr vinterføra sau med 689 kr/dyr i intervallet 127-150 kr/dyr. Staten la opp til en stimulans for økning i besetningsstørrelsene i en situasjon der det fortsatt er overproduksjon i markedet for sau og lam. Statens forslag ble i stor grad utfallet i forhandlingene, men det ble en liten økning i husdyrtilskudd, utmarksbeitetilskudd, generelt beitetilskudd og kulturlandskapstilskudd.

Ved de forenklede jordbruksforhandlinger i 2020 ble det ingen endring i husdyrtilskudd for sau. Det ble imidlertid en påplussing på 25 kr/dyr for utmarksbeitetilskuddet.

Lammeslakttilskuddet har vært konfliktfylt, spesielt etter den sterke økningen i 2014. Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener at dette tilskuddet bidrar til bruk av kraftfôr i stedet for grovfôr, spesielt i en fase med slutføring. I en situasjon med overproduksjon av kjøtt fra sau og lam har NBS ment at det riktige ville ha vært en sterk reduksjon av tilskuddet. Ordningen med et lammeslakttilskudd kanaliserte også mest midler til de store. Det er grunn til å sette spørsmålsteget ved en slik bruk av budsjettmidler og rettferdigheten ved det.

Det er en uenighet innenfor NBS om virkemiddelbruken overfor saueholdet. Landsmøtet den 30. oktober 2020 avviste et konkret forslag fra Troms BS om et driftstilskudd i saueholdet og innføring av kvoter. Det ble derimot vedtatt å utrede muligheten for å innføre et driftstilskudd i saueholdet der intensjonen i forslaget fra Troms ivaretas.

Tak på produksjoner i saueholdet:

NBS foreslo ved jordbruksoppgjøret i 2019 kutt i husdyrtilskuddet for en viss besetningsstørrelse.

- Over 250 melkesau
- Over 300 sau
- For tak på arealtilskudd gjelder det samme som ble nevnt for melk- og ammekuproduksjonen ovenfor.

Spørsmål:

1. Bør tilskuddet til lammeslakt for kval O+ og bedre reduseres? I 2019 ble dette foreslått redusert med 150 kroner pr slakt til 300 kroner pr slakt.
2. Landsmøtet i NBS vedtok at det skulle innføres et driftstilskudd til sau. Hvordan bør et slikt driftstilskudd innrettes?

Geiteholdet

I 2020 er det 272 foretak med mjølkekvote som driver geitemjølksproduksjon. Disse foretakene disponerer en kvote på om lag 21,6 mill. liter. Ser vi ti år tilbake var tallet på geitemjølksprodusenter 401.

I 2005 var den gjennomsnittlige disponible kvoten for foretak med geitemjølksproduksjon i overkant av 42 000 liter, i 2010 var den på om lag 57 000 liter, mens den i 2020 er om lag 79 000 liter. Fra 2005 til 2020 har den gjennomsnittlige disponible kvoten økt med 86 prosent.

Geita egner seg for å gå på utmarksbeite. Ammegeit kan være et viktig bidrag i kampen mot gjengroing. F.eks kan kasterte bukke rydde rundt om spesielt med ny teknologi og Nofence. Sau beiter helst på urter, dernest gras og til slutt lauv og kjerr. Geit har motsatt beitemønster, hvor over halvparten av beiteopptaket består av løv, bark, einer, kjerr og lyng. Den er kjent for å være svært hard med skogen, og er nettopp derfor svært godt egnet til åpne gjengrodde landskap. Den er godt supplement til motorsag. Videre vil geita som kulturlandskapspleier kunne gi muligheter for at den enkelte geitebonde kan skaffe seg økte inntekter. Det blir neppe en så stor vekstnæring, men en bør se på alle muligheter ved geit som dyreslag.

I 2014 ble kvotetaket for geitemjølks økt fra 200 000 liter til 900 000 liter. Det vil si at dagens kvoter i teorien kan fordeles på rundt 10 geitebønder i Nord-Norge og 16 i resten av landet. Det er grunn til å spørre seg om det ikke er helt avgjørende å sette noen begrensninger nå, slik at vi kan fortsette å ha geiter på fjell og støl, i bratte bakker ved Vestlandsfjordene og i Nord-Norge.

Tines forslag til forholdstall for geitemelk var 0,94. Dette ble vedtatt, men Norsk Bonde- og Småbrukarlag ga uttrykk for sterk bekymring for at kjedene ikke er med på og gjør mer for å selge norske geiteprodukter. Det at «Kvitlin» i bit tas bort fra Norgesgruppens sortiment øker ikke tilgangen for de som bor utenfor de store befolkningsområdene som har rikholdige ostedisker.

For 2021 er det prognosert en melkeleveranse på 19,9 mill. liter geitemelk. Det kommersielle behovet, dvs. brunost, hvitost, kremost, muggost, konsum og småskala, er anslått til 12,9 mill. liter melk. Den ikke-kommersielle anvendelsen av geitemelk er prognosert til 7,0 mill. liter i 2021, der 5,3 mill. liter melk vil gå til produksjon og eksport av Frozen Curd og 1,7 mill. liter vil gå til fôr.

Tak på produksjoner i geiteholdet:

NBS foreslo ved jordbruksoppgjøret i 2019 kutt i husdyrtilskuddet for en viss besetningsstørrelse.

- Over 250 melkegeit
- Over 300 ammegeit

Spørsmål:

1. Hvordan oppnår vi større etterspørsel etter geitemelkprodukter?
2. Bør tilskuddet til kjeslakt videreføres uendret?
3. Hva kan gjøres for å redusere tidlig avlaving av kje?

Svin og fjørfe

Det er relativt få virkemidler overfor svin- og fjørfeholdet.

- Målpris
- Husdyrtilskudd
- Avløserordningen
- Prisnedskrivning kraftfôr
- Distriktstilskudd (i enkelte områder)

Husdyrkonsesjonsloven

Lov om regulering av svine- og fjørfeproduksjonen (husdyrkonsesjonsloven) er en strukturlov med formål å legge til rette for spredning av svine- og fjørfeproduksjonen på flere enheter ved å regulere produksjonsomfanget hos den enkelte produsent.

Produksjonsomfanget reguleres enten ved å sette grenser for hvor mange dyr som kan omsettes og slaktes per år (2100 slaktegriser), eller hvor mange dyr produsenten kan ha innsatt til enhver tid (105 purker).

Forslag til regulering ble sendt på høring 18. desember 2018. Etter å ha vurdert innkomne høringsinnspill har departementet fastsatt følgende grenser for antall utrangerte avlspurker per år, gjeldende fra 1. januar 2020:

- Bruksbesetninger: 150 avlspurker
- Nav i purkering: 1010 avlspurker
- Foredlingsbesetning: 438 avlspurker
- Formeringsbesetning: 220 avlspurker

Landbruks- og matdepartementet fastsatte 17. oktober 2019 nye konsesjonsgrenser for smågrisprodusenter for å stoppe den såkalte «engangspurkeproblematikken» etter flere års diskusjoner og en omfattende høringsrunde.

Formålet med regelendringene var å regulere produksjonsomfanget hos den enkelte bonde. Ved å legge slike begrensninger på hvor mange dyr den enkelte kan ha, legges det bedre til rette for landbruk over hele landet. Ei avlspurke har hatt minst ett kull med grisunger. Grensene vil gjelde i tillegg til den eksisterende reguleringen om maksimalt 105 innsatte avlspurker til enhver tid.

Tak på husdyrtilskudd i svineholdet:

Det utbetales husdyrtilskudd for inntil 35 purker pr. besetning og inntil 1400 slaktegris pr. besetning. NBS foreslo ved jordbruksoppgjøret i 2019 en økning i husdyrtilskuddet for avlsgris og slaktegris for å kompensere for økt kraftfôrpris, men ingen endring i gjeldende antall som er berettiget tilskudd:

Spørsmål

1. Bør NBS fortsatt jobbe for å øke satsene for husdyrtilskudd svin?
2. Markedssituasjonen for egg viser mer eller mindre en permanent overproduksjon. Bør det innføres en høyere omsetningsavgift for nyetablerte produsenter? Hvordan kan en slik ordning praktiseres/administreres?

Markedssituasjonen for kjøtt og egg og utfordringene framover

Sammenlignet med prognosen fra september er salget av alle kjøttslag noe oppjustert både i 2020 og 2021. Salgsprognosen er usikker og vil fortsatt være preget av de tiltak myndighetene innfører for å redusere spredning av covid-19 samt ettervirkninger av denne. Det har i den reviderte prognosen lagt til grunn at redusert grensehandel og reiserestriksjoner vil vedvare etter årsskiftet og gjennom vinteren. Det forventede relativt kortsiktige behovet utover norsk produksjon av svinekjøtt forutsettes dekket gjennom import, fremfor oppbygging av varig produksjonskapasitet i Norge. Det forventes at vektene på slaktegris fortsatt vil øke som gir mer gris i 2021. Import utover dette er en fleksibel løsning i korte perioder når uforutsette hendelser oppstår for å forhindre overproduksjon på et senere tidspunkt.

Prognose 2020 - per november 2020

Produksjon	Tilførsler tonn	Endring	Import-kvoter	Engrossalg tonn	Endring	Markeds-balanse	Reg.lager 1.1.20 *)
Storfe/kalv	83 400	- 4 %	9 000 1)	101 600	+ 2 %	- 9 200	1 751
Lam	19 400	+ 1 %	230 2)	20 500	+ 12 %	- 850	2 891
Sau	4 900	+ 9 %		4 900	- 19 %	0	26
Gris	130 100	- 1 %	2 050 3)	136 000	+ 3 %	- 3 900	2 162
Egg	65 900	0 %	450 4)	65 900	0 %	+ 400	520

*) Reguleringslageret ved starten på året inngår ikke i markedsbalansen for 2020.

Prognose 2021 - per november 2020

Produksjon	Tilførsler tonn	Endring	Import-kvoter	Engrossalg tonn	Endring	Markeds-balanse	Reg.lager 1.1.21
Storfe/kalv	85 300	+ 2 %	9 000 1)	99 800	- 2 %	- 5 500	
Lam	19 400	0 %	806 2)	19 700	- 4 %	+ 500	
Sau	4 900	0 %		4 900	0 %	0	
Gris	130 600	0 %	2 150 3)	134 300	- 1 %	- 1 600	
Egg	66 800	+ 1 %	450 4)	65 900	0 %	+ 1 400	

For storfe er det inkludert en antatt SACU-import på 4 756 tonn storfekjøtt m/ben. WTO-kvoten på 1 084 tonn, EU-kvotepå 2 500 tonn og GSP-kvotepå 665 tonn biffer og fileter (omregnet til storfekjøtt m/ben). Importen inkluderer WTO-kvotepå 206 tonn. 24 tonn fra Island i 2020 og 600 tonn i 2021. Importen inkluderer spekk (750 tonn), WTO-import på 400 tonn i 2020 og 500 tonn i 2021 (av kvoten på 1.381 tonn). EU-kvotepå 900 tonn. Forutsetter i prognosen en import på 450 tonn egg.

Gris

Det er tilførsler av noe tyngre norsk gris i november, og det blir stimulert til å slakte flest mulig inn mot jul. Den spesielle situasjonen en er inne i, gjør det i tillegg nødvendig med reduserte tollsatser for å supplere med import av hel gris og ribbe for å dekke behovet. Det er dermed lagt til rette for at bransjen skal ha tilgang til tilstrekkelig med råvarer både av ribbe og annen gris inn mot jul.

Svinemarkedet var i flere år preget av en kostbar overproduksjon. Etter utkjøp av produsenter og dugnad for å ta ned produksjonen, bedret markedet seg gradvis i løpet av 2019. Svinenæringen har lyktes i å komme i bedre balanse, og lønnsomheten er forbedret. Tiltakene var nødvendige for å bedre svinebondens økonomi og i tillegg faller reguleringsekporten bort fra 2021. Svineprodusentene har i mange år tapt mye penger på grunn av en produksjon i ubalanse.

For året 2020 ventes en samlet underdekning medregnet importkvoter på nærmere 4 000 tonn. 1000 tonn av dette er allerede dekket opp av reguleringslager ved inngangen til året, som nå er tomme. For 2021 viser prognosen et markedsunderskudd på om lag 1 700 tonn i 1. tertial, og en normalisering i samfunnet fra våren av. Produsentene har respondert mer enn forventet på stimulering til økte slaktegrisvekter, og det slaktes tyngre gris.

Slaktegrisvektene er i prognosen for 2021 oppjustert med nesten 3 kg fra siste prognose som utgjør et merkvantum på om lag 2 500 tonn, ifølge kilder i Totalmarked kjøtt og egg hos Nortura.

Tilførslene er prognosert å bli om lag uendret fra 2020, og underdekningen for hele 2021 er prognosert til 1 600 tonn. Det er i balansen for 2021 forutsatt at importkvotene for ferskt helslakt og ribbe er tatt inn, i tillegg til deler av WTO-kvoten

Storfe

Tilførslene av storfe er redusert i år på grunn av økt melkebehov og dermed færre melkekyr til slakt. Dette har i tillegg til koronaeffekten på salget medført et ytterligere importbehov for å dekke behovet. Underdekningen for 2020 ventes å bli om lag 9 000 tonn etter at kvoteimporten er tatt inn. 1 750 tonn av underskuddet er dekket opp av reguleringslager ved starten på året.

Produksjonen ventes å øke med 2 prosent i 2021, selv om det ventes et fortsatt relativt høyt melkebehov. Salget av helslakt for året 2021 som helhet ventes i likhet med gris å gå noe tilbake forutsatt en normalisering i samfunnet fra våren av. Det prognoseres et markedsunderskudd på 5.500 tonn storfekjøtt i 2021.

Tilførslene av storfe er redusert i år på grunn av økt melkebehov og dermed færre melkekyr til slakt. Dette har i tillegg til koronaeffekten på salget medført et ytterligere importbehov for å dekke behovet. Det er vanskelig å tolke salgsutviklingen av storfe i år på grunn av stengte grenser og lite reising. Det er usikkerhet knyttet til salget framover, men det forventes ikke noen økning i forbruket av storfe per innbygger de nærmeste årene.

Antall ammekyr økte med 30 000 fra 2014 til 1. mars 2020. Økningen i ammekuttallet har mer enn oppveid nedgangen i antall melkekyr på 21 000. Det er fortsatt interesse for å øke ammekuttallet i eksisterende ammekubesetninger og blant melkeprodusentene, og det er innvilgede prosjekter under oppføring som ikke har kommet i full produksjon enda. Det er videre usikkerhet om framtidig melkebehov og kjøtttilførsler fra melkeprodusentene. I sum gjør dette det vanskelig å tallfeste behovet, men det kan også være rom for en forsiktig økning i nyetableringer for storfe.

Lam

Det har vært bra kvalitet på lammene høsten 2020 og slaktevektene har økt noe fra 2019. Antall lammeslakt ligger an til å bli om lag uendret og som forventet, mens slaktingen av voksne dyr har økt mer enn prognosert. Dette gjør at det ikke er beregnet noen vekst i bestanden ved inngangen til 2021.

Også salget av lam har vært bra i 2020, og reguleringslageret forventes å reduseres med 8 – 900 tonn i løpet av året. Det har vært bra trykk på lammesalget i handelen i høst og sesongen var noe forlenget fra i fjor. Det er forhåpninger om det også i 2021. Det vil likevel ligge om lag 2 000 tonn med lam på reguleringslager ved

inngangen til 2021, slik at det er rikelig til å dekke behovet til lammene kommer fra beite høsten 2021. Skal vi oppnå og holde balanse i markedet for sau og lam er det ikke rom for økt produksjon i årene framover.

Den prognoserte overdekningen på 500 tonn for året 2021 som helhet inkluderer WTO-kvoten på 206 tonn og også kvoten på 600 tonn fra Island. Det forventes svært lite Islandsimport i inneværende år.

Egg

Prognosen for året 2020 viser et overskudd på 400 tonn egg, etter at førtidsslakting av verpehøner før normal utraneringsalder er gjennomført. Resten av overskuddet er håndtert med noe produksjon av miljøfôr. Også salget av egg i dagligvaremarkedet har økt som følge av tiltakene i samfunnet, men nedgangen i PROFF-markedet (hoteller, restauranter osv.) gjør at den totale veksten er beskjeden.

For 2021 viser prognosen et fortsatt overskudd av egg. Litt lavere tilførsler og noe økt salg også av egg reduserer overdekningen fra siste prognose med 300 tonn til om lag 1 400 tonn. Overskuddet kan håndteres med førtidsslakting. Samlet salg av egg til dagligvare og industri forventes å bli om lag uendret fra et godt salg i 2020. Det er ikke rom for flere produsenter og økt produksjon i eggsektoren.

Økologisk jordbruk

Det økologiske arealet utgjorde 4,2 prosent av alt jordbruksareal i drift i 2019. Etter en vekst fram til 2011 har arealet minket. Tallet på økologiske produsenter har gått tilbake de siste ti årene og er nå knapt 2 000.

Økologisk areal og karensareal i drift, dekar og prosent av totalt jordbruksareal i drift. 1999, 2009 og 2017-2019¹

	1999	2009	2017	2018	2019
Totalt jordbruksareal i drift, dekar ²	10 382 500	10 142 900	9 851 100	9 862 800	9 818 200
Økologisk areal i drift, dekar	149 500	439 900	436 800	416 900	411 500
Karensareal i drift, dekar	38 200	127 500	33 600	46 900	41 600
Sum økologisk areal og karensareal i drift, dekar	187 700	567 300	470 400	463 800	453 100
Prosent økologisk areal i drift av totalt jordbruksareal i drift ²	1,4	4,3	4,4	4,2	4,2
Prosent økologisk og karensareal i drift av totalt jordbruksareal i drift ²	1,8	5,6	4,8	4,7	4,6

¹Medregnet økologisk areal ute av drift for åra før 2012.

²Føreløpige tall for 2019.

Tallet for Totalt jordbruksareal i drift for 2019 er rettet 21. august 2020.

Kilde: Debio og Statistisk sentralbyrå.

Økologiske husdyr

Tallet på økologiske verpehøner har økt hvert år siden 2011. I 2019 var det 307 500 økologiske verpehøner, disse utgjorde nær 7 prosent av alle verpehøner i Norge. Tidligere Østfold fylke hadde 42 prosent av de økologiske verpehønene.

Det var 28 400 økologiske storfe i 2019, av disse var 7 900 mjølkekyr og 3 800 ammekyr. En tredjedel av de økologiske mjølkekyrne og 23 prosent av ammekyrne i landet var i Trøndelag. I hele landet var det 43 600 økologiske sauer, 1 600 økologiske geiter og 2 800 økologiske svin.

Fra 2018 til 2019 ble det registrert en økning i den økologiske prosentdelen for verpehøner, mens det var nedgang eller uendret prosentdel for de andre husdyrslagene.

Økologisk kumelk

Fram til 2013 var det en sterk vekst i produksjonen av økologisk kumelk, men deretter har det vært en svak nedgang. I 2019 ble det produsert 49,1 millioner liter økologisk kumelk. Siden 2013 har den økologiske produksjonen minka med 5,4 millioner liter. I den samme perioden har delen økologisk mjølkeproduksjon av den totale mjølkeproduksjonen gått ned fra 3,6 til 3,3 prosent.

Økologiske egg

I løpet av de ti siste åra har produksjonen av økologiske egg dobla seg. Det blei produsert 4 920 tonn økologiske egg i 2019, og dette utgjorde 7,5 prosent av den totale eggproduksjonen.

Økologisk kjøtt

Produksjonen av økologisk kjøtt av storfe, småfe (sau/lam og geit), svin og fjørfe var i sum 2 718 tonn og utgjorde bare 0,8 prosent av den totale kjøttproduksjonen i 2019. Produksjonen av økologisk storfekjøtt utgjorde 1 368 tonn, sauekjøtt 542 tonn, svinekjøtt 367 tonn og fjørfekjøtt 437 tonn. Sammenlignet med 2018 ble det produsert 235 tonn mindre storfekjøtt og 100 tonn mindre sauekjøtt. Denne nedgangen kan ha sammenheng med tørkesommeren 2018 med følgende redusert buskap av drøvtyggere. Produksjonen av økologisk svinekjøtt og fjørfekjøtt gikk også ned fra 2018 til 2019.

Økologisk matkorn

Det blir produsert mindre norsk, økologisk matkorn enn det er behov for, og en stor del blir importert. Selv om mesteparten av det økologiske kornet er av førkvalitet, er det òg mangel på norsk økologisk korn til kraftfôr. Foreløpige tall for 2019 viser at mengden økologisk korn, inkludert erter, oljefrø og åkerbønner, var 12 100 tonn. Dette utgjorde omtrent 1 prosent av den konvensjonelle kornproduksjonen.

Økologiske poteter, frukt og grønt

Den norske produksjonen av økologiske poteter, grønnsaker, frukt og bær er liten, og importen utgjør en stor del av markedet. Det ble dyrka økologiske poteter på 1 300 dekar, som utgjorde bare 1 prosent av potetarealet i 2019. Avlinga av økologiske grønnsaker utgjorde 2,6 prosent av den totale avlinga av norske grønnsaker. For frukt og bær var andelene 4 og 1 prosent.

Liten omsetning av økologiske matvarer

Tallene fra 2018 viser at salget av økologisk mat bare utgjorde omtrent 2 prosent av matomsetningen i dagligvarehandelen, regnet i kroner. Økologisk mat og drikke blir og omsatt gjennom andre salgskanaler, slik som storhushold, bakeri utenom dagligvare, spesialforretninger, Bondens marked, REKO-ringer, Vinmonopolet, gardsutsal, mathaller, nettsalg, helsekostkjeder og abonnementsordninger. Omsetningen av økologiske matvarer omfatter både varer produsert i Norge og import. Pr i dag fins det ikke noe samlet oversikt over importen av økologiske varer siden tollsystemet i liten grad skiller mellom økologiske og konvensjonelle varer.

Spørsmål:

1. Hva skal til for å snu den nedadgående trenden med omfanget av økologisk jordbruk i Norge?
2. Det var tidligere prosentmål for økologisk jordbruk, henholdsvis 15% innen 2015 og 20% innen 2020 som en var langt unna å nå. Bør det igjen formuleres et konkret mål for omfanget for økologisk jordbruk?

Investerings- og bedriftsutviklingsmidler i landbruket (IBU-midlene)

Over jordbruksavtalen legges føringer for hvordan Innovasjon Norge skal prioritere tildelingen av investeringsmidler i jordbruket. IBU-midlene har et todelt formål: De skal bidra både til utvikling av ny næringsvirksomhet på landbrukseiendommen, og til utvikling og modernisering av det tradisjonelle landbruket.

I slutten av januar sender Landbruks- og matdepartementet oppdragsbrev til Innovasjon Norge, som inneholder blant annet nasjonale føringer for bruk av IBU-midlene. Med utgangspunkt i de nasjonale føringene legger partnerskapene i fylkene bestående av fylkesmannen, fylkeskommunen, faglagene i landbruket og Innovasjon Norge regionale føringer for bruken av midlene.

I tabellen nedenfor er alle nasjonale føringer for bruk av IBU-midler i Landbruks- og matdepartementet sitt foreløpige oppdragsbrev (datert 3.12.20) til Innovasjon Norge for 2021 gjengitt.

Spørsmål:

1. Hvilke endringer i føringene for Innovasjon Norges bruk av IBU-midler bør gjøres i jordbruksoppgjøret i 2021? Kom her med konkrete forslag til formuleringer.

Det er bevilget 664,5 mill. kroner over kapittel 1150 post 50 til investering og bedriftsutvikling i landbruket i 2021. Innovasjon bør prioritere hovedtyngden av innsatsen sin innenfor IBU-midla opp mot selskapet sitt delmål om flere vekstkraftige bedrifter. Forskrift om midler til investering og bedriftsutvikling skal legges til grunn for forvaltningen av midlene.

Følgende nasjonale føringer for forvaltninga av IBU-midler skal gjelde for 2021:

	Føring for Innovasjon Norges bruk av midler til investerings- og bedriftsutviklingsmidler i landbruket i 2021	Hva mener dere om denne føringen?	Endringsforslag:
1	Støtte til investeringsprosjekt som gir økt matproduksjon skal prioriteres til produksjoner med markedspotensial.	☐ Videreføre ☐ Fjerne ☐ Endre	
2	Støtte til frukt-, grønt- og veksthusnæringa skal prioriteres.	☐ Videreføre ☐ Fjerne ☐ Endre	
3	120 mill. kroner av avsetninga skal øremerkes til nasjonalt program for investeringer i grøntsektoren. Midlene skal gå til investering-, kompetanse- og produktutvikling til produsenter i grøntnæringa. Nye produsenter bør prioriteres ved markedsvekst. Småskala produksjon av grønnsaker, frukt og bær er en del av målområde.	☐ Videreføre ☐ Fjerne ☐ Endre	
4	I kornproduksjonen skal tilskudd til tørke- og lageranlegg prioriteres	☐ Videreføre ☐ Fjerne ☐ Endre	
5	I vurderingen av lønnsomhet i investeringsprosjektene må det tas hensyn til det samla næringsgrunnlaget på bruket.	☐ Videreføre	

		☐ Fjerne	
		☐ Endre	
6	Ulike eierformer skal likestilles ved prioritering mellom søknader.	☐ Videreføre	
		☐ Fjerne	
		☐ Endre	
7	Små og mellomstore bruk skal prioriteres ved tildeling av støtte. Innen mjølkeproduksjon er det særlig behov for å prioritere fornying av fjøs med 15–30 kyr.	☐ Videreføre	
		☐ Fjerne	
		☐ Endre	
8	Det skal tas hensyn til nye krav til dyrevelferd, inkludert kravet om løsdriftsfjøs, og behov for fornying av driftsapparatet.	☐ Videreføre	
		☐ Fjerne	
		☐ Endre	
9	Økologiske produsenter som må gjøre større investeringer som følge av endrede krav knyttet til implementering av EUs økologiregelverk skal prioriteres	☐ Videreføre	
		☐ Fjerne	
		☐ Endre	
10	Prosjekt med energi- og klimaeffektive løsninger skal prioriteres. Ved bruk av tre som byggemateriale, kan det i tillegg bli gitt et tilskudd på inntil 20 prosent av innvilga tilskudd etter § 3 c, første ledd i forskrift om midler til investering og bedriftsutvikling i landbruket, avgrensa oppover til 400 000 kroner. Det skal tas hensyn til graden av trebruk i prosjektet ved utmåling av tilskudd.	☐ Videreføre	
		☐ Fjerne	
		☐ Endre	
11	Det kan bevilges investeringstilskudd til bygging av gjødsellager med fast toppdekke eller minimum 10 måneders lagringskapasitet, avgrensa til 20 pst. av godkjent kostnadsoverslag for tiltaket. Øvre grense for tilskudd er sett til 100 000 kroner per prosjekt.	☐ Videreføre	
		☐ Fjerne	
		☐ Endre	
12	Støtte over IBU-ordninga til omlegging fra fossil energi til fornybar energi i veksthus må ses i sammenheng med støtte fra ENOVA.	☐ Videreføre	
		☐ Fjerne	
		☐ Endre	
13	Det kan bli gitt inntil 100 mill. kroner i risikolån. Tapsavsetningen skjer innenfor ramma av IBU-midlene.	☐ Videreføre	
		☐ Fjerne	
		☐ Endre	
14	Strategiske føringer fra den regionale partnerskapen er avgrensa til prioritering mellom ulike produksjoner og mellom ulike område i den enkelte regionen/fylket. Faglagene skal inngå i de regionale partnerskapene.	☐ Videreføre	
		☐ Fjerne	
		☐ Endre	
15	Maksimal prosentsats for tilskudd til investeringer blir videreført med inntil 35 pst. av godkjent kostnadsoverslag for investeringa. Den øvre grense for tilskudd på 2 mill. kroner per prosjekt, med unntak for Troms og Finnmark, blir òg videreført.	☐ Videreføre	
		☐ Fjerne	
		☐ Endre	

Klimatiltak i jordbruket

21. juni 2019 underskrev Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Norges Bondelag og staten en intensjonsavtale om reduksjon av utslipp av klimagasser for perioden 2021 til 2030.

Klima var et av temaene som ble prioritert i de forenkla jordbruksforhandlingene våren 2020. I avtalen var det enighet om økt satsing på tiltak som bokføres i det offisielle klimagassregnskapet: fossilfri oppvarming og maskinpark, biogass, gjødsellager og miljøvennlig gjødselspredning.

Klimatiltak:

- **Fossilfri oppvarming og maskinpark:** Verdskapingsprogrammet for fornybar energi og teknologiutvikling i landbruket styrkes med 10 mill. kroner, og prosjekter som bidrar til å redusere fossile utslipp på gårdsnivå skal prioriteres.
- **Biogass:** Tilskuddssatsen for levering av husdyrgjødsel til biogassproduksjon ble økt til 100 kroner per tonn husdyrgjødsel. Rammen ble økt fra 4 til 9 millioner kroner.
- Midler til regionale miljøprogram (RMP) ble økt med 23 millioner kroner. Tiltak knyttet til **fangvekster** og miljøvennlig spredning av **husdyrgjødsel** skal prioriteres.

Spørsmål:

1. Bør satsingen på disse klimatiltakene videreføres i 2021, og er det andre klimatiltak det også bør gis tilskudd til? I så fall hvilke tiltak, og hvordan bør tilskuddene utformes?
2. Hvilke fossilfrie alternativer for maskiner/redskaper har du tatt i bruk, eller ser som realistisk å ta i bruk i nærmeste framtid? (f.eks. elektrisk minilaster)
3. Hvilke fordeler og ulemper ser du ved å evt. levere husdyrgjødsel til biogassproduksjon og få biorest tilbake?
4. Har satsingen på fangvekster gjennom RMP gjort at fangvekster har blitt et mer aktuelt tiltak på din gård? Er det andre virkemidler som bør innføres for å stimulere til økt bruk av fangvekster?
5. Hva skal til for at du prioriterer dyrking av nitrogenproduserende planter (kløver, belgvekster) for å redusere/eliminere bruken av mineralgjødsel i din produksjon?

Klimarådgiving:

- **Tilskudd til klimarådgiving på gårdsnivå:** Det ble enighet om å innføre et nytt tilskudd til klimarådgiving på gårdsnivå, som en del av regionalt miljøprogram. Rådgivningen skal omfatte bondens arbeid med å redusere utslipp og øke opptak av CO₂, samt klimatilpasning. Landbruksdirektoratet utreder nå hvordan tilskuddsordningen kan utformes.
- **Kursing i klimarådgiving:** Det ble satt av 3 millioner kroner i KIL-midler til kursing av klimarådgivere.
 - TINE og NLR har fått tildelt 1,8 millioner kroner til *program for opplæring og utvikling av rådgivingsmanual for klimarådgiving*. Opplegget er basert på klimakalkulatoren, som ble lansert 15. oktober 2020 for produksjonene mjølk, korn og gris.

Kunnskapsoppbygging:

- **Fangvekster – dokumentasjon av klimaeffekt:** Det var enighet om å sette av midler til et forskningsprosjekt for å dokumentere klimaeffekten av fangvekster under norske forhold. Tiltaket bokføres i dag ikke i klimagassregnskapet fordi det ikke er gjort tilstrekkelig med forsøk i Norge som dokumenterer klimaeffekten av tiltaket. Det er også behov for å vurdere aktuelle arter, såtider og dyrkingsmetoder. Det skal avgis en status for prosjektet innen 1. mars 2021.

Spørsmål:

1. Er det andre konkrete forskningsprosjekter som trengs innenfor området klimagassutslipp og klimatilpasning?

Klimatilpasning:

- **Midler til hydrotekniske tiltak:** For å bidra til klimatilpasning ble partene enige om å øke avsetningen til SMIL med 5 mill. kroner for 2021. Midlene skal prioriteres til hydrotekniske tiltak i områder der behovene er store, for eksempel i leirjordsområder med mye senking- og lukkingsanlegg.

Spørsmål:

1. Er det andre tiltak innen klimatilpasning, dvs. å sette jordbruket i bedre stand til å håndtere tørke og nedbør, som bør prioriteres i 2021? I så fall hvilke tiltak, og hvordan bør tilskuddene utformes?

GRATULERER, DERE ER NÅ GJENNOM STUDIEHEFTET! NÅ KAN DET VÆRE LURT Å GÅ TILBAKE TIL SPØRSMÅLENE OM OVERORDNEDE PRIORITERINGER PÅ SIDE 13 OG SE OM DERE VIL GJØRE ENDRINGER

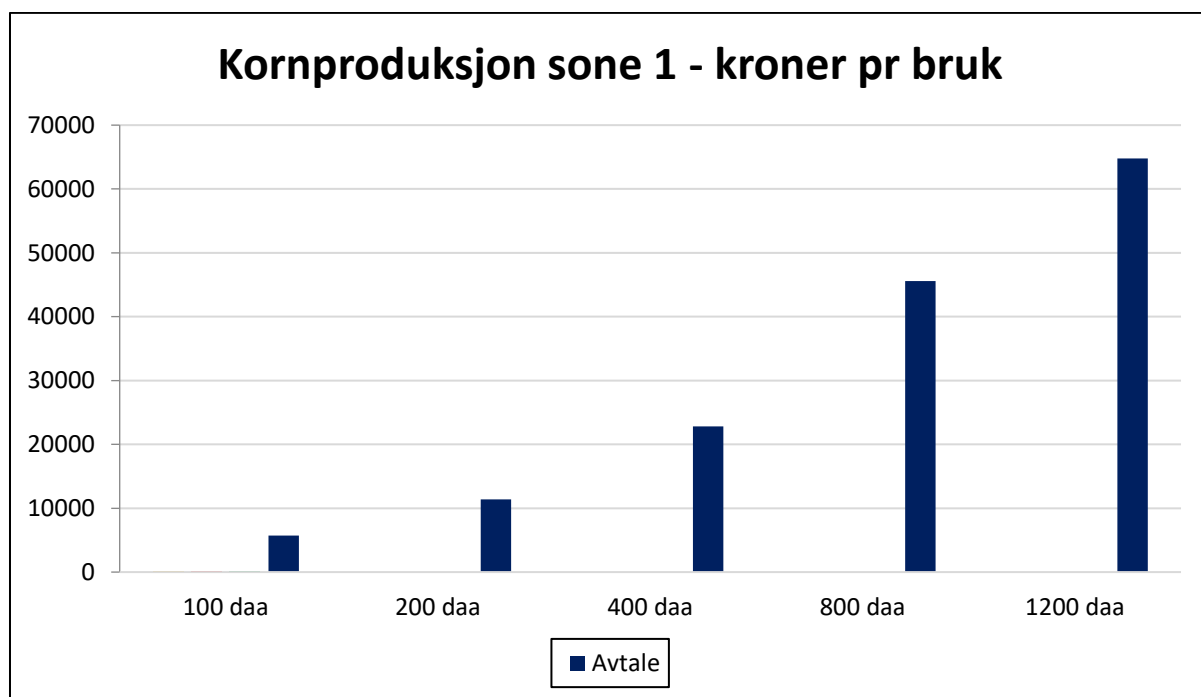
VEDLEGG

De amputerte jordbruksforhandlingene i 2020 forløp annerledes enn det som en er vant pga. utbruddet av koronaepidemien. Det ble ikke utarbeidet krav og tilbud slik som ved ordinære jordbruksforhandlinger. Nedenfor følger de viktigste tallene i tabellform og grafisk framstilt for ulike bruksstørrelser. Det gjelder korn i sone 1, sau og lam i sone 5B og kumjølke i sone 5B.

I tillegg følger ei liste over de begrensede justeringene i bruk av budsjettmidler til ordninger.

Kornproduksjonen

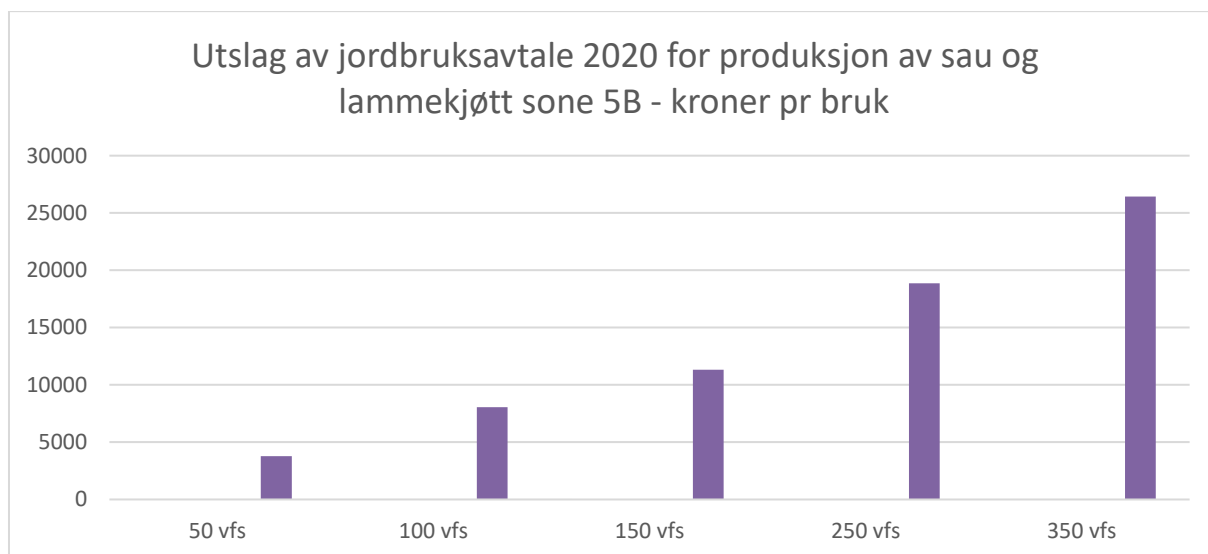
Korn	Avtale
Målpris korn/kg	12 øre
Arealtilskudd kr/daa, sone 1, 2, 3, 4, 5A, 5B, 6 og 7, korn 0- 200 daa	+10
Arealtilskudd kr/daa, sone 1, 2, 3, 4, 5A, 5B, 6 og 7, korn 201-400 daa	+10
Arealtilskudd kr/daa, sone 1, 2, 3, 4, 5A, 5B, 6 og 7, korn 401-800 daa	+10
Arealtilskudd kr/daa, sone 1, 2, 3, 4, 5A, 5B, 6 og 7, korn 801-1000 daa	+10
Arealtilskudd kr/daa, sone 1, 2, 3, 4, 5A, 5B, 6 og 7, korn over 1000 daa	+10

Produksjon av sau/lam

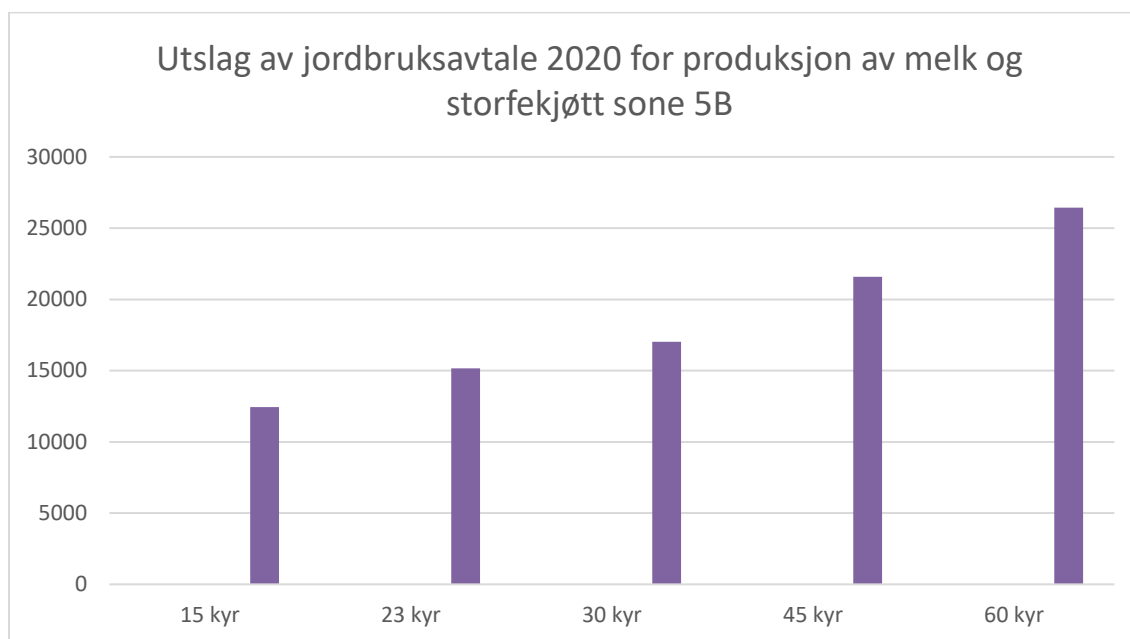
Sau/lam	Avtale
Tilskudd til ull, kr/kg	0
Husdyrtilskudd 1-126 dyr, kr/dyr	0
Husdyrtilskudd 127-150 dyr, kr/dyr	0
Husdyrtilskudd 151-200 dyr, kr/dyr	0
Husdyrtilskudd 201-300 dyr, kr/dyr	0
Husdyrtilskudd 301-400 dyr, kr/daa	0
Husdyrtilskudd 401-500 dyr, kr/daa	0
Husdyrtilskudd over 500 dyr, kr/daa	0
Lammetilskudd (O+ og bedre), kr/dyr	0
Lammetilskudd klasse 0	0
Distriktstilskudd kjøtt sone 1-5	0

Utmarksbeitetilskudd, kr/dyr	+25
Beitetilskudd, kr/dyr	0
Beitefaktor	0
Arealtilskudd (sone 5B), kr/daa	0
Endring i kraftfôrpris, øre/kg	0
Tilskudd til ferie og fritid	2,82 %
Endring avløsertilskudd kr/bruk	+2.400
Tak avløsertilskudd	85.800
Dagsats sykdomsavløsning	0
Bunnfradrag	0

Produksjon av melk og storfekjøtt

Melk og storfekjøtt	Avtale
Målpris melk, øre/l	0
Driftstilskudd melk, kr/foretak, sone 5 og sone 5B	+5.750
Husdyrtilskudd 1-14 melkekyr, kr/dyr	+280
Husdyrtilskudd 15-30 melkekyr, kr/dyr	+280
Husdyrtilskudd 31-50 melkekyr, kr/dyr	+280
Husdyrtilskudd, 51-100 melkekyr, kr/dyr	+280
Husdyrtilskudd, > 100 melkekyr, kr/dyr	+280
Andre storfe 1-250, kr/dyr	0
Andre storfe over 250, kr/dyr	0
Distriktstilskudd kjøtt sone 5 og sone 5B	0
Utmarksbeitetilskudd, kr/dyr	+25
Beitetilskudd, kr/dyr	0
Beitefaktor	0
Arealtilskudd (sone 5B), kr/daa	0
Endring i kraftfôrpris, øre/kg	0
Tilskudd til ferie og fritid	+2,82 %
Endring avløsertilskudd kr/bruk	+2.400
Tak avløsertilskudd	85.800
Dagsats sykdomsavløsning	0
Bunnfradrag	0

Avtale

Samlet ramme på 1240 mill. kroner, herav 249 mill. kr i målprisendringer, økning i budsjettmidler med 719,8 mill. kroner, gjenbruk av 49,2 mill. kroner og 72 mill. kroner i økt inntektseffekt av jordbruksfradraget.

Målpriser:

Melk 0 øre pr. liter
Gris 46 øre pr. kg
Korn 12 øre pr. kg
Potet 13 øre pr. kg
Norsk matkorn 16,8 øre pr kg

Budsjettmidler:

- Distriktstilskuddet til frukt, bær og grønnsaker økes med 8,1 millioner kr.
- Arealtilskuddet til korn økes med 25,6 millioner kr.
- Arealtilskuddet til potet økes med 21,7 millioner kr.
- Utmarksbeitetilskuddet til kyr, storfe og hest økes med 6,2 millioner kr
- Utmarksbeitetilskuddet til sau, lam og geit økes med 48,9 millioner kr
- Driftstilskuddet til mjølk økes med 52,9 millioner kr
- Husdyrtilskuddene til melkeku økes likt med 280 kr pr melkeku for alle grupper.
- Husdyrtilskuddene for hjort over 1 år økes med 50 kr pr hjort, tilsvarende 0,3 millioner kr.
- Tilskudd til økologisk melkekyr og ammekyr økes med 200 kr pr dyr, tilsvarende 1,2 millioner kr.
- Tilskudd til andre økologiske storfe økes med 30 kr pr dyr, tilsvarende 0,5 millioner kr.
- Tilskudd til sau, melkesau, melkegeit, ammegeit, avlsgris og slaktegris økes med 15 kr pr dyr, tilsvarende 0,7 millioner kr
- Økt prisnedskrivning av korn til kraftfor med 111,5 millioner kr.
- Tilskudd til veterinære reiser økes med 4,4 millioner kr.
- Økning av tilskudd for avløsning til ferie og fritid med 2400 kr pr foretak, tilsvarende 20,8 millioner kr

Oversikt over jordbruksavtalene fra 2002 til 2020

I tabellen under vises priser, budsjettmidler og jordbruksavtaler fra 2002 til 2020. Alle tall i millioner kroner.

Høyre, Kristelig Folkeparti, Venstre			
År	Priser	Budsjettmidler	Avtale
2002	475	-135	750
2003	200	-275	100
2004	40	-410	-170
2005	260	190	450
SUM	975	-630	1130
Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet			
År	Priser	Budsjettmidler	Avtale
2006	40	220	850
2007	545	400	975
2008	2005	350	2400
2009	290	560	1200
SUM	2880	1510	5425
Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet			
År	Priser	Budsjettmidler	Avtale
2010	420	375	950
2011	860	365	1420
2012	330	227	900
2013	580	500	1270
SUM	2190	1467	4540
Høyre og Fremskrittspartiet			
2014	340	0	400
2015	315	45	400
2016	190	100	350
2017	150	377	625
SUM	995	522	1775
Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre			
2018	198	770	1100
Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti			
2019	249	719,8	1240
Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti			
2020	300	350	650

**Norsk Bonde-
og Småbrukarlag**

Telefon: 22 00 59 10

www.smabrukarlaget.no

post@smabrukarlaget.no